

De Plaatsnamenstudie in 1950

door H. J. VAN DE WIJER, H. DRAYE
en K. ROELANDTS.

De beide instellingen waaraan de beoefening en de leiding van de naamkundige studiën, die in dit overzicht moeten worden overschouwd, zijn toevertrouwd, nl. de *Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie* en het *Instituut voor Naamkunde te Leuven*, hebben in de loop van 1950 hun bedrijvigheid onverpoosd voortgezet. Zoals verleden jaar reeds is aangekondigd, werd bovendien, in de ruimtelijkheden van het Leuvens Instituut, begonnen met de inrichting van het *Internationaal Centrum voor Onomastiek* (1). Dit laatste heeft in 1950 het eerste deel van het nieuwe tijdschrift *Onoma* kunnen publiceren.

De Commissie heeft het XXIVe deel (1950) van haar *Handelingen* laten verschijnen (2); daarin zijn opgenomen, buiten de belangwekkende anthroponymische bijdrage van C. TAVERNIER-VEREecken (zie *Bibl. Psn.*, nr 20) en het opstel over het moeilijke toponiem „Waaenberg” van A. CARNOY

(1) Zie hierover H. DRAYE, Een Internationaal Centrum voor Onomastiek. *Wet. Tijd.* X (1950), 209-14; H. J. VAN DE WIJER, Het Internationaal Centrum voor Onomastiek. *Med. Ver. Naamk.* XXVI (1950), 99-100.

(2) De *Handelingen* XXIII (1949) werden, wat het Nederlands gedeelte betreft, besproken door M. GYSSELING in *Rev. phil.* XXVIII (1950), 1496-97.

(zie nr 12), de jaarlijkse overzichten over de toponymie, van de hand van stellers dezes (zie nr 6), en over de anthroponymie, van K. ROELANDTS (zie *Bibl. Psn.*, nr 19). In de reeks *Werken uitgegeven door de Vlaamse Afdeling* van de Commissie verscheen als nr 5 de merkwaardige studie over „De Toponymie van Oudenburg” van de hand van de Gentse naamkundige M. GYSSELING (zie nr 26), die in 1950 eveneens zijn „*Diplomata Belgica ante annum millesimum centesimum scripta*”, een monumentaal oorkondenboek dat voor de naamkundige studiën in de Nederlanden een mijlpaal betekent (zie verder nr 3), heeft gepubliceerd.

Onder de bijdragen die door onze Waalse mede-leden aan de *Handelingen* werden afgestaan, wensen wij hier vooral te wijzen op de jaarlijkse bibliografie van É. LEGROS „*La philologie wallonne en 1949*” (1), op de voortzetting van de bijdragen over de Haspengouwse plaatsnamen van J. HERBILLON (blz. 291-300) en op de studie van M. YANS, „*Gérardrie*” métier flamand et toponyme liégeois” (blz. 273-89) (2).

(1) Zie vooral : Toponymie, blz. 371-389 ; Anthroponymie, blz. 390.

(2) Verder zal de Nederlandse naamkundige zijn voordeel doen met de studie van de volgende in het Frans gestelde bijdragen : JODOGNE, O.-HERBILLON, J.-STÉVART, F. — Bibliographie dialectologique belgo-romane. *Dial. belgo-rom.* VII (1948/49), 1*-48*.

Toponymie, blz. 15*-21*.

AERTS, W. — Promenades étymologiques et toponymiques dans le Brabant Wallon. *Folkl. brab.* XXII (1950), 233-43.

ARNOULD, M. A. — La toponymie des tranchées (1914-1918). *Com. Top.* XXIV (1950), 19 [Samenvatting].

HERBILLON, J. — Les *Miracula sancti Trudonis* et la toponymie. *Inst. arch. liégeois, Bull.* LXVII (1949/50), 321-29.

De XIe-eeuwse *Miracula sancti Trudonis* bevatten een kostbare reeks oude vormen voor een vijftigtal Belgische en Nederlandse gemeenten. S. publiceert de documentatie die op de eerste betrekking heeft.

— Toponymes hutois. *Cercle hutois des sc. et beaux-arts, Ann.* XXIII (1950), 32-41.

Het *Instituut voor Naamkunde* te Leuven en de *Commissie voor Naamkunde* te Amsterdam publiceerden, voor het eerst gemeenschappelijk, de XXVIe jaargang (1950) van de *Mededelingen*; het Instituut kon verder in de reeks *Nomina Geographica Flandrica*, als *Monografie* nr IV, de reeds vermelde Toponymie van Oudenburg opnemen; in de reeks *Toponymica* verscheen, in de nieuwe afdeling Oostvlaamse Plaatsnamen, de Toponymie van Hofstade door E. H. J. DE BROUWER (zie nr 25); de reeks *Anthroponymica* is met twee nummers verrijkt, nl. „Oostnederlandse persoonsnamen. De Vechtstreek in Overijssel” van de hand van H. J. MOERMAN (zie *Bibl. Psn.*, nr 15), en „Oude Hasseltse familienamen” door J. GESSLER (*Bibl. Psn.*, nr 7). Anderdeels zullen de lezingen, gehouden op het naamkundig symposium van 1 April 1950 van de Kon. Nederlandse Akademie van Wetenschappen, door K. ROELANDTS en P. J. MEERTENS, verschijnen onder de titel „Nederlandse persoonsnamen in historisch perspectief”, als *Anthroponymica* nr IV. In de *Bijlagen* verschenen, buiten de bijdrage van K. ROELANDTS „Dialectologie en onomastiek (zie nr 4), de twee overzichten over de naamkundige bedrijvigheid in 1949, die mede in de *Handelingen* van de Commissie zijn gepubliceerd (1).

Het verheugend feit dat de *Mededelingen* het orgaan zijn geworden van de nieuwe Commissie voor Naamkunde

REMACLE, L. — Le toponyme stèr. *Com. Top.* XXIV (1950), 18 [Samenvatting].

VANNÉRUS, J. — La toponymie du Liégeois Hubert Thomas en 1540. *Inst. arch. liégeois, Bull.* LXVII (1949/50), 331-45.

Over een boek van H. THOMAS, *De Tungris et Eburonibus...* (*Strassburg*, 1541), waarin namen van steden en gemeenten, in het vroegere woongebied der Tungri en der Eburones, etymologisch (!) behandeld worden (Tongeren, St.-Truiden, Beek, Diepenbeek, Schoonbeek, Maaseik, Maastricht, Velzeke, e. a.).

(1) De *Mededelingen* en andere uitgaven van het Instituut werden besproken door C. G. N. DE VOOYS in *N. Taalgids* XLIV (1951), 59; 298.

te Amsterdam en van de Leuvense Centrale, werd op een passende wijze begroet in de onderhavige jaargang door de leidende Noordnederlandse naamkundige M. SCHÖNFELD in een bijdrage „Zuid en Noord” (blz. 57-58) en door de eerste ondertekenaar dezes in „Noord en Zuid” (blz. 1-2). Een eerste vrucht van dit gemeenschappelijk naamkundig streven is het verslag van de hand van P. J. MEERTENS en tweede ondertekenaar dezes, over de besprekingen die gehouden werden ter gelegenheid van het Brussels Congres in 1949, betreffende de „Terminologie en indeling in de toponymie” (zie verder nr 2a).

Onder de Zuidnederlandse medewerking aan de *Mededelingen* wensen wij hier de aandacht te vestigen op de bijdragen van M. GYSSELING, Oostvlaamse plaatsnaamproblemen (nr 23), van J. DE WILDE over de beoefening van de toponymie bij het onderzoek van de kavelgeschiedenis (nr 7), van J. LINDEMANS over het Waaienberg-vraagstuk (nr 13) en ten slotte op het vervolg van de studiën van J. VAN GORP over de „Kempische persoonsnamen” (zie *Bibl. Psn.*, nr 8) en van K. ROELANDTS over „Het naamkundig onderzoek in Skandinavië (nr 5) (1).

Het Instituut heeft in de loop van 1950, op verzoek van de Commissie voor Toponymie en Dialectologie, een aanzienlijk aantal adviezen uitgebracht in verband met aanvragen tot wijziging van straatbenamingen uitgaande van de besturen van Vlaamse steden en gemeenten (2).

(1) Gedurende de academiejaren 1949-50 en 1950-51 werden op het Instituut de volgende naamkundige verhandelingen afgewerkt :
Denys, D. — Toponymie van Roeselare. Doct. Leuven 1950-51.
Eskens, J. — Bijdrage tot de studie van de Keltische en Gallo-Romeinse plaatsnamen in Vlaanderen. Leuven 1949-50.

Eynde, Fr. van — Bijdrage tot de toponymie van Duffel. Leuven 1950-51.

Laere, L. van — Toponymie van Grembergen. Leuven 1949-50.

(2) De lijst hiervan is opgenomen in het algemeen „Verslag over de werkzaamheden van de Commissie in 1950” in dit deel van de *Handelingen*.

Het Internationaal Centrum voor Onomastiek heeft in de I^e jaargang van *Onoma. Bibliographical and Information Bulletin — Bulletin d'Information et de Bibliographie* (1) vooraf de Wensen en Besluiten van het IIIe Internationaal Congres voor Toponymie en Anthroponymie (Brussel, 1949) (2), de Statuten van het Internationaal Comité voor Onomastische Wetenschappen en de Mededelingen van het Secretariaat-Generaal van dit Comité laten verschijnen. Na dit administratief gedeelte werden in de Kroniek de naamkundige initiatieven, de congressen en symposia, huldigingen en belangrijke publicaties uit de verschillende landen opgesomd. Verder werden de belangrijkste naamkundige werken, in ruime zin, die in de jaren 1949 en 1950 verschenen zijn, alfabetisch samengebracht, en ten slotte werd de inhoudsopgave van de naamkundige tijdschriften afgedrukt. Onder afzonderlijke paginering werd in de I^e jg. van *Onoma* een begin gemaakt met de retrospectieve Onomastische bibliografie betreffende de verschillende landen : achtereenvolgens werden aldus behandeld de toponymische en anthroponymische studiën uit België (zie *Bibl.*, nr 2), Bulgarije, Denemarken (zie blz. 422) en Duitsland (zie blz. 419) (3).

Over zeer korte tijd zullen door het Centrum voor Onomastiek, de Handelingen van het IIIe Internationaal Con-

(1) *Onoma* I (1950) 1-2 werd gerencenseerd door F. Mossé in *Rev. int. Onomastique* II (1950), 77-78 en door A. D[AUZAT], *ibid.*, 310.

(2) Over het IIIe Int. Congres voor Toponymie en Anthroponymie zie nog : S. POP, Troisième Congrès international de toponymie et d'anthroponymie. *Revista portuguesa de filologia* III (1950), 490-97 en X., Congreso Internacional de toponimia y de antroponimia. *Eusko-Jakintza* [Sare, B.-Pyr.] IV (1950).

Het IVe Internationaal Congres voor Onomastiek zal gehouden worden van 18 tot 21 Augustus 1952 te Uppsala. Zie ook *Med. Ver. Naamkunde* XXVI (1950), 98.

(3) Zie hierover in *Onoma* I (1950), 1*-7* : H. J. VAN DE WIJER- - H. DRAYE, *Bibliographie onomastique-Onomastic Bibliography*.

gres voor Toponymie en Anthroponymie worden uitgegeven; de voorbereiding ervan werd toevertrouwd aan O. JODOGNE en H. DRAYE, secretarissen van het Congres.

Samenvattend mag dus gewezen worden op een niet verflauwende wetenschappelijke onomastische bedrijvigheid, niet alleen van de kant van de bestaande instellingen, maar niet minder van de zijde van de plaatselijke en gewestelijke verenigingen, zoals uit het onderstaand overzicht zal blijken.

* * *

Evenals in onze vorige overzichten, zouden wij hier de naamkundige bedrijvigheid in de Germaanse landen, gedurende het verlopen jaar moeten overzien. Gelet echter op het feit dat voortaan in *Onoma*, de onomastische studiën uit de verschillende taalgebieden zullen worden vermeld, kan dit deel van onze jaarlijkse bibliografie voortaan beperkt worden tot de vermelding van de afzonderlijk gepubliceerde naamkundige werken en van de belangrijke tijdschriftopstellen, voor zover zij onmiddellijk betrekking hebben op problemen die ook in de Nederlandse onomastiek worden gesteld. Een uitzondering hierop wordt alleen gemaakt voor de Nederlandse en Friese taalgebieden met inbegrip van Frans-Vlaanderen en Zuid-Afrika, die even uitvoerig als voorheen zullen worden behandeld. De belangstellende lezer wordt dus voor verdere documentatie over het overig Germaans taalgebied verwezen naar de literatuurlijsten in *Onoma*.

* * *

In Noord-Nederland is de belangstelling voor de naamkunde, blijkens het „Verslag van de Commissie voor Naamkunde... over 1950”, onverminderd levendig gebleven. In het bijzonder heeft de Commissie in 1950 weer twee

symposia gehouden en kon op het Naamkundebureau te Amsterdam, dank zij het privaat en ook het officieel initiatief, een steeds overvloediger naamkundige documentatie worden ingezameld.

In de gezamenlijk door Noord en Zuid uitgegeven XXVIe jaargang van de *Mededelingen* zijn overzichten opgenomen over de bedrijvigheid van een aantal Noordnederlandse organismen, die de studie van de naamkunde behartigen, en waarnaar wij hier kunnen verwijzen :

POLL, F. G. VAN DER — Het Naamkundebureau te Amsterdam. *Med. Ver. Naamk.* XXVI (1950), 101-07.

VLAM, A. W. — Veluwe Toponymische Werkgroep. *Med. Ver. Naamk.* XXVI (1950), 108-09.

RENDERS, J. M. — Heemkundige studiekkring „Kempensland”. *Med. Ver. Naamk.* XXVI (1950), 109-10.

KALMA, J. J. — Het „Toponymysk Wurkforbân” te Leeuwarden. *Med. Ver. Naamk.* XXVI (1950), 111-12.

De „Stichting voor Bodemkartering” te Wageningen heeft ook in het afgelopen jaar belangstelling voor het toponymisch onderzoek laten blijken. Bij het onderzoek van de bodem (1) werd niet alleen de inzameling van het naam- en oudheidkundig materiaal, maar ook de studie ervan, voortgezet. Aldus kunnen wij wijzen op de volgende bijdragen :

EDELMAN, C. H. — Oudheidkundige resultaten van de bodemkartering. *Akademiedagen III (Amsterdam, 1950)*, 13-36 ; mede verschenen in *Boor en Spade IV (1951)*, 307-25.

Een buitengewoon interessante samenvatting van de stand

(1) In de reeks „De Bodemkartering van Nederland” verschenen verder :

Deel VI. BAKKER, G. DE, De bodemgesteldheid van enkele Zuidbevelandse Polders... 's-Gravenhage, 1950.

Deel VII. EDELMAN, C. H. e. a., De bodemkartering van de Bommerwaard boven den Meidijk. 's-Gravenhage, 1950.

Deel VIII. EGBERTS, H., De bodemgesteldheid van de Betuwe. 's-Gravenhage, 1950.

van het onderzoek ondernomen door de Stichting voor Bodemkartering te Wageningen, waarbij de bodemvondsten en de plaats- en veldnamen worden ingeschakeld met het oog op de studie van de bewoning en de oorbarmaking. Met zes schetskaartjes en rijke bibliografie.

Zie inz. blz. 30-35 : de laat-Romeinse bewoning van het rivierkleigebied en het vraagstuk van de Romeinse wegen (met bespreking van het toponiem *Hosterd*); de nederzettingen uit de Merov. tijd; de Frankische nederzettingen, waarbij sprake van de pln. *Worden*, *Ingh*, *Akkers*, *Bulk*, *Beemd* en *Oude Weide* te Driel (Bommelerwaard), met schetskaartje.

MODDERMAN, P. J. R. — De bodemkartering : een nieuwe bron van gegevens voor de oudheidkunde. *Bijdr. en Med. Gelre XLIX*, 1-13, met een kaart.

— Het oudheidkundig onderzoek van de oude woongronden langs de Maaskant in Noord-Brabant. *Brabants Jaarboek 1950*, 92-107.

Zie op blz. 9-10 vergelijking van de archaeologische dateringen met de [door A. W. VLAM bezorgde] vroegste vermeldingen van de dorpen langs de Maaskant in N.-Brab.

In het IVe deel van *Boor en Spade* (1951) worden een aantal artikelen in verband met de bodemkartering herdrukt, die wij in ons vorig overzicht hebben vermeld (zie *Bibl.* 1949, blz. 180-85).

Zoals verleden jaar, hebben wij ook voor dit overzicht dankbaar mogen rekenen op de medewerking van het Naamkunde-Bureau te Amsterdam en werden wij in het bezit gesteld van een zeer volledige documentatie omtrent de in 1950 in Nederland verschenen naamkundige bijdragen. Tot dr. P. J. MEERTENS en tot diens medewerker de heer F. G. VAN DER POLL gaat hier onze oprechte dank.

Belangrijke bijdragen over de Nederlandse toponymie zijn de volgende :

BERGH, L. PH. C. VAN DEN — Handboek der Middelnederlandse geographie³... zie *Bibl.* 1949, blz. 179.

Rec. NIERMAYER, J. F. *Ts. v. gesch.* LXIII (1950), 411-12.

DAAN, J. C. — Wieringer land en leven in de staal (dissertatie Amsterdam). *Z. pl.*, 1950.

Rec. E[NKLAAR], D. TH. *Bijdr. Gesch. Ndl.* VI (1951), 136.

HAERINGEN, C. B. VAN. *N. Taalg.* XLIII (1950), 345-46.

KLOEKE, G. G. *Ts. Leid.* LXVIII.

In deze dissertatie worden de plaats- en veldnamen van Wieringen in een alfabetisch register (blz. 243-310) medegedeeld, met enkele toelichtingen in verband met de etymologie. Bronnen voor de toponymische documentatie zijn: de leggers van het kadaster, een aantal oude en nieuwe kaarten, verkoopadvertenties en de mondelinge enquête. 3 kaarten geven de situatie aan van de toponiemen.

FOCKEMA ANDREAE, S. J. — Studiën over waterschaps-geschiedenis. V. Zeeuws-Vlaanderen. *Leiden*, 1950.

In deze reeks zijn tot op heden de volgende deeltjes verschenen:

I. Polderdistrict Veluwe. II. Salland. III. De Grote of Zuidhollandse Waard. IV. Het Nedersticht. V. Zeeuws-Vlaanderen. VI. Oostelijk Groningen. VII. Grensproblemen aan de bovenrivieren.

SCHÖNFELD, M. — Veldnamen in Nederland. *Amsterdam*, 1950, 2^e vermeerderde druk.

De eerste druk van dit merkwaardig boek werd besproken in *Bibl.* 1949, blz. 176.

— Enige opmerkingen over de *sloot*-namen in Nederland. *Med. Ver. Naamk.* XXVI (1950), 13-15.

Met een vergelijking tussen de soorten van samenstelling, voorkomend bij de *sloot*- en de *beek*-namen.

WEIJNEN, A. — Noordbrabantse plaatsnamen IV. *Med. Ver. Naamk.* XXVI (1950), 67-68.

In aansluiting bij de studie vermeld in *Bibl.* 1949, blz. 180, worden hier de plaatsnamen *Rozemarijnstraat*, *Fijnaart*, *Klundert* en *Wernhout* verklaard (1).

X. — Lijst van aardrijkskundige benamingen in de Noord-oostpolder, met kaart, uitgegeven op last van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. *'s-Gravenhage*, 1950.

Als kleinere, deels vulgariserende bijdragen over de Nederlandse toponymie kunnen wij vermelden:

AALST, TH. V(AN) D(ER) — Een „Alsberg” en een „Heksekuiltje”. *Brab. Heem* II (1950), 22.

BECKERS, H. J. — Het ontstaan van de Frankische dorpen in Zuid-Limburg. *Arch. Limb., Publ.* LXXXV (1949), 23-28.
Over de *biest*.

BELONJE, J. — Het Torp. *Speelwagen* V (1950), 330-36.

(1) Van de hand van A. WEIJNEN verschenen ook dit jaar een aantal kleine toponymische bijdragen in het weekblad *De Stem*.

- BIJLEVELD, W. J. J. C. — Faljeril [= eilandje in de Kagerplassen]. *Navorscher* XCII (1950/51), 94-95.
- BLAAUBOER, C. J. — De Kreil. *Speelwagen* V (1950), 318.
- DINGELDEIN, W. H. — Amer-Hamer. Anewende-Haanweide. *Driemaand. bladen* n. r. II (1950), 73-74.
- Over eenige goederen van het huis Ootmarsum III. *Ver. tot beoef. v. Overijsselsch Regt en Gesch., Versl. en Med.* LXV (1950), 169-95.
- Lijsten van erf- en veldnamen; dl. I en II van deze inventarisatie in jrg. 1943 en 1948.
- Helwegen. *Driemaand. bladen* n. r. II (1950), 20.
- Het land van de Dinkel. De schoonheid van Noordoost-Twente. *Meppel* [1950]².
Geeft namen en soms etymologieën.
- Maalland. *Driemaand. bladen* n. r. II (1950), 18.
- DINGELDEIN, W. H. -NÖRREBERG, E. — Pierik. *Driemaand. bladen* n. r. II (1950), 16-18.
- Naar aanleiding van het artikel van B. H. SLICHER VAN BATH, vermeld in *Bibl.* 1949, blz. 180.
- DRUNEN, H. VAN — Oude Alkmaarse straatnamen. *Speelwagen* V (1950), 339-42; 355-58.
- GALEN, J. VAN — Was Albiobola het Romeinse Utrecht? *Jaarb. „Oud-Utrecht”* 1950, 46-60.
- N. a. v. J. HUDIG -J. J. DUYVERMAN, De centrale venen van Zuid-Holland en West-Utrecht. 's-Gravenhage, 1950.
- JUTEN, A. — De naam „Roosen-daal”. *Brab. Heem* II (1950), 41-44.
- Over de vroegste vermelding van Roosendaal in de Oorkonden der Abdij Tongerlo (ERENS) en over het driehoekig plein van de Frankische dorpsnederzetting (schetskaartje op blz. 43).
- KARSTEN, G. — De plaatsnaam Pampus. *Amstelodamum* XXXVII (1950), 161-63.
- Noordhollandse plaatsnamen. *Speelwagen* V (1950), 77-80.
- KUYSTEN, C. A. — De Vrijstraat in Eindhoven. *Brab. Heem* II (1950), 13-14.
- In 1447 *Vrijstraat*, te vgl. met gehucht *Vreek*, *Vrijkesven*, en *vrede* (?).
- Het toponiem Fort. *Brab. Heem* II (1950), 70.
Fort < *voorde*.
- LAMPEN, W. — Luttic, Laat, Loet. *Speelwagen* V (1950), 50-52.
Vgl. K. W. GALIS, Nog eens laat en loet. *Ibid.*, 317-18.
- Het Ritsevoort [straat in Alkmaar]. *Speelwagen* V (1950), 117-18.
- MANDOS, H. -KAKEBEEKE, A. D. — Oud Eindhoven. Voorstudies tot de geschiedenis van Eindhoven (Bijdragen tot de

studie van het Brabants Heem, I). *Brab. Heem* II (1950), afl. IV, afz. pag. (1).

PAS, W. VAN DE — Hessenwegen. *Mbl. „Oud-Utrecht“* XXIII (1950), 61-63.

SLICHER VAN BATH, B. H. — De namen Emmeloord en Schokland. *Driemaand. bladen* n. r. II (1950), 75-77.

SMULDERS, F. W. — Esch en Echternach. *Brab. Heem* II (1950), 50-51.

Met een toponymisch kaartje.

— Ing-hoven? *Brab. Heem* II (1950), 102-03.

Vrikkhoven (Liempde), 1398 *Vrielichoven*; Abkoven (Goorle), 1418-1460 *Abbichoven*, *Abbekoven*, *Apcoven*, enz.

— De stroom genaamd De Dieze. *Brab. jaarb.* 1950, 128-30.

— Tilburgse ing-namen. *Brab. Heem* II (1950), 101-02.

Lijstje van Tilburgse veldnamen met het bestanddeel *-ing-* uit het Algemeen Schepenprotokol van Oosterwijk (XVe eeuw).

— Tongeren bij Oss! *Brab. Heem* II (1950), 85.

XIVe eeuwse bewijsplaatsen van Tongeren ten O. van Oss.

— Veken en Ynde. *Brab. Heem* II (1950), 81.

Veldnamen samengesteld met *veken* en *ijnde* (hek).

STEENHUIS, J. P. — Plaats- en veldnamen in Eenrum. *Driemaand. bladen* n. r. II (1950), 105-07.

VLAM, C. C. — De Venen-, alias Venuslaan te Hoorn. *De Speelwagen* V (1950), 7-10.

WEIJNEN, A. — Kalesóék. *Edele Brabant* IV (1949/50), nr 12, blz. 13.

Verspreiding der namen *Kalishoek* e. d.

X. — Oude brugnamen. *Ons Amsterdam* II (1950), 229-30 (2).

(1) In dit verzamelwerk zullen de volgende bijdragen de naamkundigen interesseren :

BERG, M. J. V[AN] D[EN] — Over de Blaarthemse kastelen, blz. 114-23.

Over drie kastelen te Eindhoven : *het Slotje (Borchiken)*, *het Galgenbosch*, *'t Blaarthemse kasteel*.

BUSSEL, P. W. E. A. VAN — Watermolens in Eindhoven, de Schimmelse molen in het bijzonder, blz. 168-75.

KAKEBEEKE, A. D. — Problemen rond het ontstaan en de vroegste geschiedenis van Eindhoven, blz. 28-73.

Met een aantal schetsen, plattegronden en kaartjes.

KUYSTEN, C. A. — Een chronologisch-toponymische verkenning van Eindhoven, blz. 11-16.

O. m. samenvatting van de opvattingen over de etymologie van Eindhoven.

POPPEL, J. VAN — Oude huizen en hun namen, blz. 95-113.

Rijke, ook archivalische, documentatie.

X. — Bibliographie van Eindhoven, blz. 179-86.

(2) Historische, geografische en taalkundige bijdragen die voor

de studie van de Nederlandse toponymie kunnen van belang zijn, worden hieronder opgesomd :

- ACKET, M. N. — Ligging en grenzen van Utrecht. *Jaarboek „Oud-Utrecht”* 1950, 77-123.
- BOONENBURG, K. — De oudste tot op heden bekende vermelding van windmolens in het graafschap Holland (1274). *Ndl. Oudh. Bond Bull.* 6^e Serie III (1950), 62.
- BROEKHUYSEN, J. — Studies over het dialect van Zelhem in de graafschap Zutphen. Diss. *Utrecht*, 1950.
 Namen van boerderijen worden opgesomd op blz. 2-3.
- GIETELINK, A. J. H. — Enter. Historisch-geografische schets van een merkwaardig dorp. *Ts. Ndl. aardr. gen.* 2^e r. LXVII (1950), 449-68.
- GOTTSCHALK, M. K. E. - UNGER, W. S. — De oudste kaarten der waterwegen tussen Brabant, Vlaanderen en Zeeland. *Ts. Ndl. aardr. gen.* 2^e r. LXVII (1950), 146-64.
- HART, M. G. 't — Historische beschrijving van de grote heerlijkheid van Heenvliet. *Den Helder*, 1949.
 — Enige aanvullingen op het Cartularium van het Capittel van Geervliet. *Historia XV* (1950), 247-55.
- HEEROMA, K. — De taalgeschiedenis van het Oosten. *Driemaand. bladen* n. r. II (1950), 21-32.
 Bespreekt in dit verband terloops de elementen *muiden* en *enk*.
- HOBOKEN, W. J. VAN — Wittenburg en het geslacht Witheyn. *Amstelodamum XXXVII* (1950), 41-47.
- JONG, W. W. DE — De „Oude Rijn” in een nieuw licht. *Geogr. Ts.* III (1950), 193-99.
- KERSBERGEN, A. TH. C. — Uit de geschiedenis van De Tempel. *Rott. jaarb.* 1950, 129-47.
 Op blz. 131-132 verklaring *tempel* = „sluisdeur”.
- MARRES, W. — De Romeinse weg door Valkenburg. In verband met de ontwikkeling van het grondplan van het stadje. *Maasgouw XLIX* (1950), dl LXIV, 9-14.
 Weg Maastricht-Heerlen wordt ook gerepereerd nabij Valkenburg aan de hand van de straatnamen. Met twee plattegrondkaartjes.
- MOERMAN, H. J. — Uit de oude „Boerschop”. *Driemaand. bladen* n. r. II (1950), 1-7.
 Over huistypen en buurschap in Twente.
- RHEINECK LEYSSIUS, TH. VAN — De aardrijkskundige gegevens vervat in eene oorkonde van het jaar 1208 (Stichtsch O. B. no. 586). *Ndl. Leeuw LXVII* (1950), kol. 292-96.
- SINNINGHE, J. R. W. — Brabants heilige putten. *Brab. Heem* II (1950), 56-59 (wordt vervolgd).
 Lijstje van putten in N.-B. met bibliografische aantekeningen.
- STEIGENGA-KOUWE, S. E. — Zeeuws-Vlaanderen (Publicatie Geogr. Inst. Univ. Utrecht, 2). Diss. 's-Gravenhage, 1950.
- Hier moge ten slotte gewezen worden op de intense heemkundige bedrijvigheid die zich ontplooid heeft in de schoot der gemeentelijke kringen aangesloten bij *Brabants Heem*. In de IIe jg. (1950) van dit voortreffelijk tijdschrift wordt hierover uitvoerig verslag uitgebracht.

* * *

Wat de studie van de toponymie in **Friesland** betreft, kunnen wij met voldoening vaststellen, dat het *Toponymysk Wurkforbân* onder de bezielende leiding van ds. J. J. KALMA — boven werd reeds gewezen op zijn bijdrage in de *Mededelingen XXVI* (1950), 111-12 — de aanvankelijke geestdrift onverminderd heeft bewaard (1).

In ons vorig overzicht (*Bibl.* 1949, blz. 186) hebben wij er op gewezen dat Ds J. J. KALMA in 1949 een aantal toponymische opstellen heeft uitgegeven onder de titel „Fryske plaknammen” (2 delen). Dit initiatief heeft geleid tot het heuglijke resultaat dat thans, met het derde deel van *Fryske plaknammen* (*Ljouwert*, 1950), de Friezen een eigen toponymisch jaarboek hebben tot stand gebracht, dat voortaan zal uitgegeven worden door het *Toponymysk Wurkforbân fan de Fryske Akademy*: in tegenstelling met de eerste twee deeltjes, uitsluitend van de hand van KALMA, bevat dit derde deel bijdragen van verschillende — ook buitenlandse — naamkundigen (2).

Uit de inhoud vermelden wij :

BROUWER, J. H. — In wurdsje foarôf. *Fryske plakn.* III (1950), III.

HALD, K. — Us plaknammen, foaral mei it each op dy fan Vendsyssel (Noard-Jutlân). *Fryske plakn.* III (1950), 52-64.

Vertaling, door J. J. KALMA, van het boekje dat in 1948 in het Deens werd uitgegeven en vermeld werd in *Bibl.* 1948, blz. 327.

JOHANSSEN, A. - KALMA, J. J. — Saaddik(e) en Saetsen. *Fryske plakn.* III (1950), 74-76.

Over bedoelde naam (en appellativum) in het Noord- en Westfries.

K(ALMA), J. J. — Wynlân. *Fryske plakn.* III (1950), 38-40.

Met verschillende (ook toponymische) excerpten betr. de mis- en communiewijn.

(1) Over het *Toponymysk Wurkforbân* zie men o. m. *It Beaken XII* (1950), 2; 34; 67-68; 97; 161.

(2) Zo pas verscheen het vierde deel (1951).

- „Rijn” yn Fryslân? *Fryske plakn.* III (1950), 40-41.
 - Sâlt yn toponymen. *Fryske plakn.* III (1950), 41-42.
 - Op 'e Wease. *Fryske plakn.* III (1950), 42-43.
Over namen met het bestanddeel *waas*.
 - Bij de Koufurde. *Fryske plakn.* III (1950), 44-45.
Plaatsnamen met *voorde* en *wad*.
 - De Rieden yn Fryslân. *Fryske plakn.* III (1950), 45-49.
Over pln. met het bestanddeel *ried*, *reed*, *ryt*, enz.
 - Spûken en lannammen. *Fryske plakn.* III (1950), 49-50.
Lijstje van pln. met bestanddeel *spook*.
 - Overtomen yn Fryslân. *Fryske plakn.* III (1950), 50-51.
 - Bij de Skylwei. *Fryske plakn.* III (1950), 71-72.
Lijst van allerlei pln. met *schil*-, *schel*-.
 - Op Smidshûs. *Fryske plakn.* III (1950), 73.
Plaatsnamen met eerste lid *smid(s)*.
- KNUDSEN, G. — Waeigat. *Fryske plakn.* III (1950), 65-67.
Over namen van Ndl. oorsprong in het Deens kustgebied en speciaal over de naam van een zeeëngte aldaar, nl. *Vaigat*, verklaard als „weigat”.
- KUIPERS, H. W. — Mooglikheden en biswieren fan toponymysk ûndersyk. De toponymen fan Wommels en omkriten. *Fryske plakn.* III (1950), 1-6.
Bespreking van de verschillende bronnen en lijst van toponimen. Schetskaartje op blz. iv.
- MOLEN, S. J. VAN DER — Doarpsfoarmen yn Fryslân. *Fryske plakn.* III (1950), 21-31.
- POSTMA, O. — Lannammen yn forbân mei mienskiplik lângebrûk. *Fryske plakn.* III (1950), 7-11.
- SIPMA, P. — De Droege Liuw. *Fryske plakn.* III (1950), 32-33.
Bet. „it droege skûlplak”.
- Appels-gea of Appel-skea? *Fryske plakn.* III (1950), 34-37.
Door vergelijking met Eng. *Appleshaw* verklaard als „appelbosk”, met eerste lid in de betek. „dinne” of „sparappels”.
- SPAHR VAN DER HOEK, J. J. — De organisaesje fan it namme-sammeljen-yn-it-fjild. *Fryske plakn.* III (1950), 18-20.
- Inkelde noch net sa âlde lannammen. *Fryske plakn.* III (1950), 68-70.
Over namen van vreemde herkomst (*Siberië*, enz.) en namen die herinneren aan bepaalde economische toestanden.
- WIEGERSMA, M. — Hwat oer kaarten fan Fryslân yn forbân mei de toponymy. *Fryske plakn.* III (1950), 12-17.
- X. — Register. *Fryske plakn.* III (1950), 77-79.

Benevens het IIIe deel van de *Fryske plaknammen*, kunnen hier nog de volgende studiën over de toponymie

in het Friese taalgebied worden vermeld, die ons door ds. J. J. KALMA werden medegedeeld :

FOKKEMA, K. — Frysk stúdzjéwurk yn 1948 en '49. *It Beaken XII* (1950), 164-74.

Op blz. 168-69 over onomastische publicaties.

KALMA, J. J. — In pear bitingsten foar it toponymysk ûndersyk. *It Beaken XII* (1950), 158-60.

Algemene beschouwingen, met vergelijking van het toponymisch onderzoek in Denemarken.

KARSTEN, G. — Texelse plaatsnamen. *It Beaken XII* (1950), 87-95.

Verklaart de naam van de gemeente, de dorpen, de buurtschappen, enz.

POSTMA, O. — Over enige vreemde gemeente- en dorpsgrenzen in Friesland. *Vrije Fries XL* (1950), 189-99.

SIPMA, P. — Toponymisch onderzoek in Friesland. *Med. Ver. Naamk. XXVI* (1950), 29-38.

Tekst van een symposion-lezing over de organisatie, de verdelingen en het doel van het onderzoek der moderne en oude plaatsnamen in Friesland; tegelijk worden enkele resultaten ervan besproken.

Kleinere opstellen over de Friese toponymie zijn verder :

BUMA, W. J. — Twa Fryske toponymen. *It Beaken XII* (1950), 143-48.

Etymologie van de *Bjirmen* en *Moark*.

DRUNEN, H. VAN DER — Oude Alkmaarse straatnamen. *Speelwagen V* (1950), 339-42; 355-58.

GOSSES, G. — Dat leav ik net [Wânswert, Ingwierrum]. *It Beaken XII* (1950), 130-31.

JØRGENSEN, P. — Noch einmal *hallig*. *Niederdt. Mitteil. VI* (1950), 58-60.

Naar aanleiding van het opstel van W. KROGMANN, vermeld in *Bibl.* 1948, blz. 328. Zie thans ook W. E. COLLINSON, „Hallig”. *The Modern Language Review XLV* (1950), 356-57.

KARSTEN, G. — Nogmaals : eenvorme, informe, eyfforme. *Speelwagen V* (1950), 217-18.

— Noordhollandse plaatsnamen. *Speelwagen V* (1950), 77-80.

LAMPEN, W. — Luttic, Laat, Loet. *Speelwagen V* (1950), 50-52.

Vgl. K. W. GALIS, Nog eens laat en loet. *Ibid.*, 317-18.

— Het Ritsevoort [straat in Alkmaar]. *Speelwagen V* (1950), 117-18.

SIPMA, P. — Alde- en Nijetrine. *Pompeblédden XXI* (1950), 20-21.

— Net Utgong, mar Jutingum. *Ibid.*, 38-43.

W. J. N. — Hoog Elten. *It Heitelán XXVIII* (1950), 240-41.
Naam van een boerderij bij Nijehorne.

ZYLMANN, P. — Eine kleine Ergänzung. *It Beaken XII* (1950), 31-32.

Betr. Oostfri. plaatsnamen met element *leke*, n. a. v. het opstel van H. HALBERTSMA over *Niftarlake*, zie *Bibl.* 1949, blz. 187.

* * *

In **Zuid-Afrika** is de belangstelling voor het naamkundig onderzoek groeiend. Op de jaarvergadering van de Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns, gehouden te Kaapstad op 1 Juli 1950, hield de voorzitter van de Academie, prof. dr. S. P. E. BOSHOFF een rede over het onderwerp : Die Afrikanervolk kyk vorentoe op taalgebied (zie de tekst van deze rede in *Tydskrif vir Wetenskap en Kuns* n. r. X (1950), 5-10). In verband met de studie van de plaatsnamen betoogde spreker : „'n Ander gebied wat nog veel meer aandag verdien, is die geskiedenis van ons plekname. Vir die datering van allerlei ontlenings en die ontwikkeling van 'n hele aantal taalverskynsels is hulle van onskatbare waarde. Tot dusver is hulle nog nouliks vanuit Afrikaanse, taalkundige standpunt bestudeer.” (*Ibid.*, blz. 9). Zeer gevat wordt verder gewezen op de moeilijkheden bij de inzameling van het naamkundig materiaal — vragenlijsten kunnen geen betrouwbare documentatie opleveren — en op de mogelijkheden die de toponymie biedt voor universitaire verhandelingen (1).

Als bijdragen over de Zuidafrikaanse toponymie kunnen wij de volgende vermelden :

BOSHOFF, S. P. E. — Abiekwasgeelhout, 'n etimologiese bydrae. *Tydskrif vir wetenskap en kuns* n. r. X (1950), 89-91.

(1) In het *Zuid-Afrikaans Nieuwsbulletin* van 9 Mei 1951 (zie *Wet. Tijd.* XI (1951), 190) wordt gemeld dat het Zuidafrikaans Plekname-komitee een nieuwe officiële lijst van aardrijkskundige namen, in gemoderniseerde spelling, heeft samengesteld. In ons volgend overzicht hopen wij hierover nadere bijzonderheden te kunnen mededelen.

HATTINGH, S. C. — Praat van die duivel. *Tydskr. vir volksk. en volkstaal* VII (1950/51), 15-27.

Over allerlei benamingen van die duivel, plaatsnamen in verband met duivel en hel, plantnamen, enz.

REYDEN, F. VAN DER — Lydenburg. *Brandwag* XIV (1950), nrs van 25 Aug. en 1 Sept.

VREEDEN, B. F. VAN — Plekname in Setswana. *Tydskr. vir volkskunde en volkstaal* VII (1950/51), 41-50.

Bijdrage tot de studie van „plekname in die inboorlingtale”.

* * *

Met verwijzing naar wat boven blz. 408 werd verantwoord, bepalen wij ons hier bij de opsomming van de volgende **Duitse** werken :

BACH, A. — Probleme deutscher Ortsnamenforschung. *Rhein. Viert.* XV-XVI (1950/51), 371-461, mit 3 karten.

Biedt een rijk gedocumenteerd overzicht van wat op het gebied van de plaatsnaamkunde door het „Institut für geschichtliche Landeskunde der Rheinlande” te Bonn tot stand gebracht werd, en behandelt een aantal methodologische vraagstukken zoals o. m. de verschillende aspecten die het naamkundig onderzoek kunnen beheersen ; het ontstaan en de migratie van plaatsnamen; de gelijkmaking in de toponymie en inz. de ontwikkeling van de „anthropologisch-geographischer Dualismus” (d. i. het naast elkander bestaan van bewoners- en nederzettingsnamen); de dynamische verklaring van de Duitse namenvoorraad ; de desiderata, ook op organisatorisch gebied, van de Duitse en de Rijnlandse toponymie. Een buitengewoon breed oriënterend opstel !

DRAYE, H. — [Namenkundliche Literatur] Deutschland. *Onoma* I (1950), 49*-89*.

Zie „Orts- und Flurnamen”, blz. 53*-78*.

FRINGS, TH. — Aufbau und Gliederung des Niederdeutschen. Aus Anlass des Buches von H. Teuchert, Die Sprachreste der niederländischen Siedlungen des XII. Jahrhunderts, 1944. *Niederdt. Mitteil.* VI (1950), 28-53 (wordt voortgezet).

Bespreekt o. m. plaatsnamen met *Fleming*, *Holländer* en een aantal toponymische bestanddelen waaronder *Ubstal*, *marsch*, *siel*, *heven*, *delf*, *driesch*, *ness(e)*, *weel*, *vliet*, *ettinge*, *grippe*, *block*, *hund(ert)*.

KASPERS, W. — Wort- und Namenstudien zur Lex salica. *Zs. f. dt. Alt. u. Lit.* LXXXII (1950), 291-335.

Wil aantonen hoe het Frankisch taalgoed uit de Salische wet een neerslag heeft gekregen in de toponymie; S. steunt hoofdzakelijk op de documentatie uit FÖRSTEMANN'S *Altdeutsches Namenbuch*.

ROSENFELD, H. F. — Wortgeographische Untersuchungen zu K. F. A. Schellers *Sassisch-Niederdeutschem Wörterbuch*. Ein Beitrag zur Frage der niederländischen Wörter im Niederdeutschen. *Ndd. Jahrbuch* LXXI-LXXIII (1948/50), 259-310.

Bespreekt o. m. de (toponymische) bestanddelen *hul, hil, sipe, dobbe* „Grube, sumpfiges Land”, *lake, schlenke, fliet, beke, grippe, dodleber (doolage), fenn, hók* „Ecke”, *heininge, pütte*, de betekenis van adj. *flämsch* en subst. *Vlaeming* aldaar. Register blz. 308-10.

SCHWARZ, E. — Deutsche Namenforschung II. Orts- und Flurnamen. *Göttingen*, 1950.

Rec. BACH, A. *Beitr. z. Nf.* I (1949/50), 319-20.

Als 2° deel van het in het vorig overzicht vermelde boek over de „Ruf- und Familiennamen” (zie *Bibl. Psn.* 1949, blz. 252), publiceerde de bekende germanist prof. E. SCHWARZ een samenfattende studie over de Duitse toponymie, die bedoeld is als inleiding voor studerenden. Daarom worden de resultaten van het plaatsnaamkundig onderzoek in Duitsland op een overzichtelijke wijze geresumeerd, nieuwe problemen, vooral aan de hand van materiaal uit het Zuidoostduits taalgebied (inz. Sudetenland) gesteld, en een rijke bibliografie, telkens aan het slot van iedere afdeling, opgegeven.

Wij moeten ons hier beperken bij de opgave van de titels der verschillende hoofdstukken: I. Einleitung und Quellen; II. Die sprachliche Deutung; III. Die geographische Lage; IV. Die Ortsnamen im ältesten germanischen Siedlungsraum; V. Die Ortsnamen im Landgebiet der Völkerwanderungszeit; VI. Der Landesausbau im Altlande im Spiegel der Ortsnamen; VII. Die deutsche Siedlung im Osten und ihre Namenwelt; VIII. Die Ortsnamen als Hilfsmittel der Kultur-, Sprach- und Naturgeschichte. Schrifttum (Deutsche Ortsnamen; Nichtdeutsche Ortsnamen; Ortsnamenforschung bei den Nachbarvölkern).

Na de *Ortsnamen* worden de *Flurnamen* bondiger behandeld; een index van de behandelde namen besluit dit nuttig en degelijk handboek, dat met 13 kaartjes geïllustreerd is.

— Flämische und mittelfränkische Kolonisation im Osten. *Niederdt. Mitteil.* VI (1950), 112-20.

— Das Alter der genetivischen Zusammensetzungen bei den germanischen Ortsnamen. *Beitr. z. Nf.* II (1950/51), 40-55.

Bespreekt aan de hand van talrijke voorbeelden de twee types van samenstellingen: 1. Stam met „Fugenvokal” + appellat.;

2. Psn. in gen. + appellat., en poogt de chronologie van beide te bepalen. Vgl. onze *-ing*-toponiemen.

* * *

Belangrijke bijdragen over de Engelse toponymie zijn de volgende (1) :

ARMSTRONG, A. M. - MAWER, A. - STENTON, F. M. - DICKINS, B. — The Place-Names of Cumberland. Part I : Eskdale, Cumberland and Leath Wards ; Part II : Allerdale Below Derwent and Allerdale Above Derwent Wards (English Place-Name Society, XX-XXI). *Cambridge*, 1950, 2 vols.

Rec. X. *Times Lit. Supplement* 1-9-1950.

BLENNER-HASSETT, R. — A Study of the Place-Names in Lawman's Brut (Stanford University Publications, Language and Literature IX, 1). *Stanford*, 1950.

Rec. MOSSÉ, F. *Rev. int. Onomastique* III (1951), 75.

FORSBERG, R. — A Contribution to a Dictionary of Old English Place-Names (Nomina Germanica, utg. av J. SAHLGREN, 9). Diss. *Uppsala*, 1950.

Rec. FLASDIECK, H. M. *Beiträge z. Nf.* II (1950/51), 216.

VISSER, F. TH. *Museum* LVI (1951), kol. 142-44.

Inhoud : Bibliography, Introduction, blz. IX-XLVI ; Dictionary (gaande van *Lacing* tot *Lytel*), blz. 1-200 ; Appendix, blz. 201-17 ; Index of charters the topography of which is commented on, blz. 218 ; Index of place-name elements, blz. 219-21 ; Index of place-names, blz. 222-25.

SUNDBY, B. — The Dialect and Provenance of the Middle English Poem *The Owl and the Nightingale*. A linguistic Study (Lund Studies in English, ed. O. ARNGART, XVIII). Diss. *Lund-Copenhagen*, 1950.

Het dialect-onderzoek van de S. steunt haast uitsluitend op een systematische studie van het naamkundig materiaal. De plaats- en persoonsnamen van Dorset en Surrey, die voorkomen in middeleeuwse officiële documenten, worden vergeleken met de taal van het Meng. gedicht.

* * *

(1) Zie ook : Research in Progress in the Modern Languages and Literatures compiled by Robert G. SAWYER (New York University). *Publ. Mod. Lang. Ass.* LXI (1950).

Uit de overvloedige **Skandinavische** productie op toponymisch gebied, vermelden wij hier de volgende werken :

BLOHMÉ, E. — The Study of Swedish Place-Names. Inaugural Lecture. *Groningen-Djakarta*, 1950.

Beknopt historisch overzicht van de plaatsnamenstudie in Zweden en voortreffelijke beschrijving van de aangewende methodes met het oog op de vaststelling van de relatieve en de absolute chronologie, het belang voor aanverwante disciplines, enz. (19 blz.).

Danmarks stednavne X. Bornholms stednavne udg. af Stednavneudvalget. *København*, 1950.

Rec. SCHWARZ, E. *Beiträge z. Nf.* II (1950/51), 320.

HAFSTRÖM, G. — Ledung och marklandsindelning (diss. Stockholm). *Uppsala*, 1949.

HALD, K. — Vore stednavne. *København*, 1950.

Rec. SCHWARZ, E. *Beiträge z. Nf.* II (1950/51), 320.

Degelijk handboek dat op gepaste wijze de oudere studie van J. STEENSTRUP, *De danske Stednavne* (1918²) kan vervangen.

HELLBERG, L. — Inbyggarnamn på -karlar i svenska ortnamn I (Skrifter utg. av Kungl. Gustav Adolf Akademien XXI, 1 = Studier till en sv. ortnamnsatlas, utg. av J. SAHLGREN, VI). Diss. *Uppsala*, 1950.

Betr. de verhouding tussen plaatsnaam en inwonersnaam.

LINDÉN, B. — Dalska namn- och ordstudier, gällande särskilt Mora tingslag och Österdalsområdet I. Serieordnade smärre studier. Andra serien. *Uppsala*, 1950.

Vervolg van de dissertatie, besproken in *Bibl.* 1947, blz. 196.

LJUNGGREN, K. G.-EJDER, B. — Lunds stifts landebok I. Nuvarande Malmöhus län (Skånsk senmedeltid och renässans. Skriftserie utg. av Vet.-soc. i Lund IV). *Lund-Köpenhamn*, [1950].

ROELANDTS, K. — [Onomastic bibliography] Denmark. *Onoma* I (1950), 39*-48*.

Zie Toponymie blz. 40*-46*.

STÅHL, H. — Kvill och tyll. En studie över några i svenska ortnamn ingående ord met betydelsen „ämöte, ågren” o. dyl. (Skrifter utg. av Kungl. Gustav Adolfs Akademien XX = Studier till en sv. ortnamnsatlas, utg. av J. SAHLGREN, V). Diss. *Uppsala*, 1950.

Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Värmlands län IX. Nordmarks härad, A. Territoriella namn. *Lund-Uppsala-Köpenhamn*, 1950.

Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Hallands län... utg. genom J. SAHLGREN, II. Bebyggelsenamnen i mellersta Halland (Årstads och Faurås härad). *Lund-Uppsala-Köpenhamn*, 1950.

Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Skaraborgs län VII. Kåkinds härad, [A.] Territoriella namn av J. LUNDAHL. *Uppsala-Köpenhamn*, [1950].

LIJST VAN BRONNEN EN VERKORTINGEN

Bij de vroeger opgegeven bronnen die met het oog op onze overzichten worden geëxcerpeerd, gelieve men de volgende te voegen :

't *Zwaantje* = 't Zwaantje. Volksalmanak voor het Land van Heist, uitg. door de Heistse Heemkring „Die Swane”. I (1950) en II (1951). [*Heist-op-den-Berg*], resp. 1949 en 1950.

AFD. I. — ALGEMENE BIJDRAGEN

1. CARNOY, A. — Origines des noms des communes de Belgique... zie *Bibl.* 1949, nr 1.

Rec. LEGROS, É. *Com. Top.* XXIV (1950), 378-88 [betr. deel II].

VANNÉRUS, J. *Rev. phil.* XXVIII (1950), 1198-1208.

WEIJNEN, A. *Ts. Leiden* LXVIII (1950), 157-60.

2. DRAYE, H. — [Onomastic bibliography] Belgique-Belgium. *Onoma* I (1950), 9*-29*.

Zie over de Vlaamse toponymie blz. 11*-20*.

- 2a. DRAYE, H. - MEERTENS, P. J. — Terminologie en indeling in de toponymie. *Med. Ver. Naamk.* XXVI (1950), 3-12.

Samenvatting van de bespreking die onder Noord- en Zuidnederlandse naamkundigen ter gelegenheid van het IIIe Int. Congres te Brussel (Juli 1949) gevoerd werd, in verband met de eenmaking van de terminologie in Noord- en Zuid-Nederland. Hoofdzakelijk bestond onenigheid ten opzichte van het gebruik van de term *veldnamen*. Uitgaande van een voorstel van J. LINDEMANS, werd door de Nederlandse Commissie voor Naamkunde bij haar leden een schriftelijke enquête ingericht omtrent de indeling en de benoeming van de verschillende plaatsnamen. De antwoorden en voorstellen van M. SCHÖNFELD, mede steunend op het advies van Mej. J. H. VAN LESSEN, van C. H. EDELMAN, P. J. MEERTENS, J. F. NIERMEYER en A. WEIJNEN worden in dit verslag afgedrukt.

3. GYSSELING, M. - KOCH, A. C. F. — Diplomata Belgica ante annum millesimum centesimum scripta (Bouwstoffen en studiën voor de geschiedenis en de lexicografie van het Nederlands I). [*Brussel*], 1950, dl. I. Teksten (464 blz.); dl. II. Reproducties (88 facsimile's).

Rec. WEIJNEN, A. *Museum* LVI (1951), kol. 108-09.

Zie ook *Bijdr. Gesch. Ndl.* VI (1951), 88.

Voor een uitvoerige bespreking van dit in alle opzichten merkwaardig oorkondenboek, waarvan de publicatie vooral voor de studie van de Oudnederlandse naamkunde een mijlpaal betekent, ontbreekt hier de plaatsruimte. Verwezen worde naar de bijdrage die in de lopende jaargang van de *Mededelingen Ver. Naamkunde* (XXVII, 1951) aan dit standaardwerk gewijd wordt, en ook naar het wetenschappelijk vraaggesprek „Over het Oudnederlands Oorkondenboek”, dat opgenomen werd in *Wet. Tijdingen* X (1950), kol. 241-47, en waarin het Oorkondenboek gesitueerd wordt in de onverpoosde bedrijvigheid van Dr M. GYSSELING en in diens uitgebreide verdere plannen.

In dit Oorkondenboek worden 236 oorkonden, herkomstig uit het archief van geestelijke instellingen gelegen in het Oudnederlands taalgebied en gaande van 649 tot 1099, diplomatisch en critisch uitgegeven of in regest medegedeeld. Het archief van de Sint-Bertijnsabdij te Sint-Omaars leverde 48 oorkonden en dit van de Sint-Pietersabdij te Gent 82 oorkonden op. Voor de naamkundigen is het belangrijk dat de auteur zelf voor de transcriptie van de documenten, het originele hs. of, waar dit verdwenen was, alle copies, met voorrang van de beste heeft gebruikt en dat hij met uiterste zorgvuldigheid heeft gepoogd het oorspronkelijke zoveel mogelijk te benaderen (opgeloste afkortingen worden cursief, afwijkend schrift wordt door speciale druk weergegeven). Welke uitzonderlijke betekenis dit oorkondenboek voor de studie van de naamkunde bezit, blijkt uit de indices van de plaatsnamen (*Index geographicus*, blz. 410-28) en van de persoonsnamen (*Index historicus*, blz. 429-61). Zo zal o. m. op grond van de hier verzamelde, betrouwbare oudste bewijsplaatsen, de etymologie van een groot aantal van onze gemeente-, veld-, riviernamen, enz., in menig geval dienen te worden herzien, terwijl het monografisch onderzoek wordt aangewakkerd om de door GYSSELING nog niet geïdentificeerde oude vermeldingen in de namenschat terug te vinden. De problematiek van de oude naamgeving te onzent beschikt thans over een uiterst waardevolle documentatie. Met MANSION'S Oud-Gentsche Naamkunde, heeft GYSSELING'S Oorkondenboek een blijvende betekenis voor de studie van de Oudndl. onomastiek. [H. D.]

4. ROELANDTS, K. — Dialectologie en onomastiek. *Album L. Grootaers (Leuven, 1950)*, 159-75.

Beschouwingen over het belang van de onomastiek bij de studie van de oude en moderne dialecten en de dialectgeografie (o. m. het probleem van toponymie en ethnografie); omgekeerd ook over het nut van de dialectstudie bij het onderzoek van de namen, met b. v. bespreking van materiaal voor de etymologie van de Antw. riviernaam *Rupel*.

Deze bijdrage verscheen ook afzonderlijk, als nr XXX, in de reeks *Bijlagen* van het Instituut voor Naamkunde te Leuven.

5. — Het naamkundig onderzoek in Skandinavië II. Het toponymisch onderzoek in Zweden, 3. *Med. Ver. Naamk. XXVI (1950)*, 85-97.

In aansluiting bij de in *Bibl.* 1949, nr 8 vermelde bijdrage wordt hier een beknopt systematisch overzicht gegeven van de inhoud der 37 tot dusver verschenen jaargangen van het bekende Zweedse tijdschrift *Namn och bygd*.

Op blz. 94, r. 3 v. o., leze men 1935, i. p. v. 1936.

6. WIJER, H. J. VAN DE- -DRAYE, H.- -ROELANDTS, K. — De plaatsnamenstudie in 1949. *Com. Top. XXIV (1950)*, 169-237.

Dit overzicht, aansluitend bij de bibliografie der vorige jaren, bevat 122 genummerde items en bespreekt een groot aantal naamkundige studiën uit de verschillende Germaanse taalgebieden, alsmede talrijke andere bijdragen die in een of ander opzicht de toponymisten kunnen interesseren.

Verscheen afzonderlijk in de reeks *Bijlagen* van het Leuvens Instituut, als nr XXXI.

Zie ook :

R[OELANDTS], K. — Bibliographie. *Med. Ver. Naamk.* XXVI (1950), 16 ; 28 ; 56 ; 80.

Inhoudsopgave van feestbundels en naamkundige tijdschriften, met lijst van recente onomastische publicaties in binnen- en buitenland.

W(IJER, H. J.) V(AN) D(E) — Nieuwe uitgaven. *Med. Ver. Naamk.* XXVI (1950), 66.

7. WILDE, J. DE — Kavelgeschiedenis en toponymie. *Med. Ver. Naamk.* XXVI (1950), 69-79.

Interessante beschouwingen, aansluitend bij de studie vermeld in *Bibl.* 1949, nr 12, over de methode en het belang van de kavelgeschiedenis, met illustratieve toepassingen op St.-Niklaas (Waas). Het betreft o. m. de wijk- en straatbenamingen, de ontwikkeling der heerlijkheden en domeinen, de akkertoponiemen, het verband tussen plaats- en persoonsnaam, het ontstaan en het verdwijnen van toponiemen.

* * *

Inlichtingen over de onomastische bedrijvigheid in de verschillende taalgebieden zal men ook vinden in de beide hierna vermelde bibliografische repertoria :

COMITÉ INTERN. PERMANENT DE LINGUISTES — Bibliographie linguistique de l'année 1948 et complément des années 1939-1947. *Utrecht-Bruxelles*, 1951.

Zie inz. over de onomastiek, blz. 37-57. Vooraf worden algemene bijdragen en daarna, voor de verschillende werelddelen, achtereenvolgens toponymische en anthroponymische studiën medegedeeld.

COMITÉ INTERN. DES ARTS ET TRADITIONS POPULAIRES — Bibliographie internationale des arts et traditions populaires — International Folklore Bibliography — Volkskundliche Bibliographie, 1939-1941, réd. P. GEIGER. [*Bâle*], 1949.

Onomastiek, blz. 222-29.

— Id. 1942-1947, réd. P. GEIGER et R. WILDHABER. *Ibid.*, 1950.

Onomastiek, blz. 403-12.

VERSTEGEN, V. — Tienjarig register op de Leuvense Bijdragen en Bijblad XXXI (1939) tot en met XL (1950). *Leuv. Bijdr. Bijbl.* XL (1950), 61-100.

AFD. II. — BIJZONDERE VRAAGSTUKKEN

A. — Vlaanderen en Vlaming, enz.

8. DELFOS, L. — Onze nationale naam bij het einde van de XVIIIe eeuw. *Wet. Tijd.* X (1950), kol. 49-59.
9. MEISEN, K. — Niederland und Oberland. *Rhein. Viert.* XV-XVI (1950/51), 417-64.

C. — Varia.

10. CARNOY, A. — Le grec moderne σπίτι „maison”. *Annuaire de l'Inst. de Phil. et d'Hist. orient. et slaves* X (1950) = *Mélanges H. Grégoire* II, 109-13.
Herhaalt in dit verband de verklaring van fn. *Hoste, Lhoest*, pln. *Heusden* enz. uit Lat. *hospes, hospitium* en afleidingen.
11. — Onze stromen als „almæ matres”. *Onze Alma Mater* IV (Leuven, 1950), afl. 4, 10-11.
Samenvatting van een lezing op het VIIe Congres voor godsdienstgeschiedenis te Amsterdam. In dit verband komt o. m. de etymologie van *Deve* (nu *Dievenbeke*), *Dieve, Diesdelle, Deinze, Diest, Duisbeek* en *Duusdonk, Mater, Meteren* en *Ekeren* ter sprake.
Zie thans ook Id., *La divinisation des rivières et la toponymie celtique. Ant. class.* XX (1951), 103-06.
12. — Het toponiem „Waaienberg”. *Com. Top.* XXIV (1950), 65-68.
Het eerste lid wordt verklaard door (Ofrank.) *wáhi* „blinkend, schoon”. Zie echter beneden, nr 13.
13. LINDEMANS, J. — Het toponiem Waaienberg. *Med. Ver. Naamk.* XXVI (1950), 39-46.
Grondige studie van uitgebreid materiaal en kritisch onderzoek van de verschillende voorgestelde verklaringen (zie eveneens hierboven, nr 12), met het besluit, dat het eerste lid op te vatten is als een verbaalabstract **waeye*. Zie echter het naschrift door A. VAN LOEY, *ibid.*, 46 (1).

(1) Over de **Equoranda*-namen, waarover gehandeld werd in *Bibl.* 1938, nrs 17 en 19, zijn de volgende bijdragen verschenen :
ALESSIO, G. — Una nuova soluzione del problema di **Equoranda*. *Rev. int. Onomastique* II (1950), 247-56.
Vgl. ook *Rev. int. Onomastique* III (1951), 154 (LETOREY).
CRAVAYAT, P. — Un nouvel exemple d'*Equoranda*. *Rev. int. Onomastique* II (1950), 108-10.

AFD. III. — ANTWERPEN EN BRABANT

A. — Generalia.

14. ERENS, M. A. — De oorkonden der abdij van Tongerlo II (Com. v. Geschiedk. en Folk. Opzoekingen der prov. Antwerpen). *Antwerpen*, 1950.

Het tweede deel van deze merkwaardige publicatie (zie *Bibl.* 1949, nr 16) bevat de acten uit de jaren 1294 tot 1318.

15. HELSEN, J. — Van nederzetting tot dorp. *Brab. Heem* II (1950), 59-67.

Met het oog op de wording van de dorpen, hoofdzakelijk in de Antwerpse Kempen, vat S. de onderzoekingen van J. LINDEMANS samen en bespreekt de pln. : *de akkers (ekkeren) of het veld, het broek of het gebroekt* en de aart, die men bij de nederzettingkernen vrij algemeen aantreft (1).

(1) Historische bijdragen, die voor de studie van de plaatsnamen in Antwerpen en Brabant in het algemeen belangrijk zijn, worden hieronder opgesomd :

HEMELDONCK, E. VAN — Regenboog der Kempen I. Land en Volk. *Tielt*, 1950.

LINDEMANS, J. — In memoriam Dr Emiel van der Linden. *E. S.-Br.* XXXIII (1950), 110-12.

Met bibliografie van de mede-uitgever van „Het cynsboek van Duyst” (*Leuven*, 1931).

MICHIELS, J. B. L. — Kennismaking met de Voorkempen. *Arbeid en Vermaak* (Personeelsvereniging der Bell Telephone Mfg Cy) 1949.

PAIS-MINNE, E. — Kaarten-inventaris van het archief der Commissie van Openbare Onderstand te Antwerpen. *Ts. Gesch. Folk.* XIII (1950), 3-40.

PASSEN, R. VAN — Inventaris op de oude plans en kaarten in het archief van O. L. V.-Kerk te Antwerpen. *Ts. Gesch. Folk.* XIII (1950), 41-51.

SABBE, E. — Coup d'œil sur l'histoire d'Anvers et de la province. *Congr. Arch.* XXXII [*Antwerpen*, 1950], 22-28.

VERBESSELT, J. — Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de XIIIe eeuw I. *Zoutleeuw*, 1950.

Rec. LINDEMANS, J. *E. S.-Br.* XXXIII (1950), 440-42.

VERBOUWE, A. — Iconografie van Vlaams-Brabant. Gezichten, plannen en kaarten uit vorige eeuwen VII. Kanton Zoutleeuw. *E. S.-Br.* XXXIII (1950), 241-56 ; 300-13.

VIIe deel van de bijdrage opgenomen in onze *Bibl.* 1948, blz. 338 ; behandelt de gemeenten Budingen, Dormaal, Geetbets, Grazen, Hallè-Booienhoven, Helen-Bos, Melkwezer, Neerlinter, Orsmaal-Gussenhoven, Rummen en Zoutleeuw.

X. — Vademecum doorheen de provincie Antwerpen. *Antwerpen*, Toeristische Federatie der prov. Antw., 1949.

B. — Afzonderlijke steden en dorpen.

ANTWERPEN.

16. PRIMS, F. — Antwerpiensia XX (1949). *Antwerpen*, 1950.

Rec. GR(OOTENS). *Ons geest. erf* XXIV (1950), 332.

HOÛTTE, J. A. VAN. *Rev. hist. eccl.* XLVI (1951), 340.

MEERBERGEN, J. *Boekengids* XXVIII (1950), 321-22.

W. *Ons Heem* VIII (1950), 122.

Zie vooral : nr 1. Willibrordus en Firminus (blz. 5-8, contra BOEREN waarover *Bibl.* 1949, nr 24); nr 2. De Antwerpse noorderpolders tot in de XIVe eeuw (blz. 9-18); nr 13. De stadskerkhoven, ingevolge het edict van Jozef II-1784 (blz. 79-84); nr 27. De Geschiedenis van Antwerpen, door Mertens en Torfs (blz. 187-94); nr 30. Historie van een tijdschrift. De „Bijdragen tot de Geschiedenis” (blz. 207-10); nr 31. Berchemse historische nota's (ter aanvulling bij onze Geschiedenis van Berchem). S. Willibrordusput (blz. 211-13); nr 38. Valkenputte te Berchem (blz. 234-37); nr 39. De oorsprong van het kasteel van Berchem (blz. 238-40); nr 40. Berchem-dorp in 1809 (blz. 241-43); nr 44. Grensnamen en grenstekens (blz. 255-61, overgedrukt in *Ons Heem* VIII (1950), 105-10); Zaakregister op de 20 reeksen *Antwerpiensia* (blz. 265-78) (1).

(1) Andere bijdragen over ANTWERPEN zijn :

BLOCKMANS, F. L. — De vervanging van Brugge door Antwerpen omstreeks 1500. *Hand. XXIe Ndl. Phil.-Congr. (Groningen, 1950)*, 42 [samenvatting].

PRIMS, F. — Alva's Raad van Beroerten. Staat der aangeslagen goederen. Antwerpen 1569. *Bijdr. Gesch. Brab.* 3^e r. II (1950), 215-34.

— Een landkaart van oud Oosterweel. *Bijdr. Gesch. Brab.* 3^e r. II (1950), 208-09.

Met copie van (oude) toponymische kaart.

— Het oudste landboek van Oosterweel, 1425. *Bijdr. Gesch. Brab.* 3^e r. II (1950), 193-207.

— Het „Oudt Keurboek van Merxem ende Dambrugge”. *Bijdr. Gesch. Brab.* 3^e r. II (1950), 113-25.

Vooraf interessant met het oog op de polderdijken.

— Het oude leenboek van Merksem (± 1530). *Bijdr. Gesch. Brab.* 3e r. II (1950), 107-12.

Met een toponymische kaart van Merksem en omgeving, door F. SCHUERWEGHS.

Over BRUSSEL noteerden wij :

BERNAERTS, A.-KERVIJN, R. — Noms de rues à Bruxelles. *Rev. gén. belge* XLV (1948), 458 e. v.

DELEPINE, B. — Histoire d'une maison bruxelloise. 1315-1949. *Bruxelles*, 1950.

Betr. het huis op de hoek van de Koninklijke Plaats en de Regent-

C. — Varia.

17. GASSEN, H. VAN- — Geschiedenis van Ninove I. Zie *Bibl.* 1949, nr 25.

Rec. MAN, L. DE. *Rev. phil.* XXVIII (1950), 1502-04.

18. VLEESCHOUWER, J. DE- — Le nom de Tourneppe. *Berkendael. Rev. Ecoles norm. et moy. (Bruxelles)* III (1951), 19-21.

Tourneppe < *(h)urn-*apia* „beek die van de hoogte (stroomt), beek met hoge oevers” wordt precies vertaald door *Linkebeek* (cfr. De. *hlinc* „hoogte”). Hetzelfde bestanddeel **turno* schuilt in *Tournai* (Doornik), waarvan *Hodion* (**haldjum*, dat./loc. plur. van **haldi*, cfr. Dt. *Halde*) eveneens de vertaling is.

S. werkt aan een studie over dergelijke, door vertaling ontstane, dubbele pln (1).

schapstraat.

HAMME, M. VAN- — Les environs de Bruxelles. Promenades dans le passé. *Bruxelles*, 1950.

THEYS, C. — Uit het oude Brussel. *E. S.-Br.* XXXIII (1950), 314-23.

Vermeldt een aantal namen van molens, bruggen, verloren hoeken en kanten, bronnen en waterleidingen, enz.

— „Int blauw calf” en andere herbergen te Brussel. *E. S.-Br.* XXXIII (1950), 164-65.

Over MECHELEN troffen wij aan :

CLERCQ, C. DE — Une lettre napolitaine de Corneille-François Nelis. *Bull. Inst. hist. belge de Rome* XXV (1949), 221-41.

Enkele beschouwingen van etymologische aard over de pln. Mechelen.

MEESTER DE RAVENSTEIN, B. DE — La seigneurie de Ravenstein à Hever. *O. K. Mech.* LIV (1950), 17-38.

Ter gelegenheid van zijn 60e verjaardag werd aan prof. dr. R. FONCKE een feestbundel opgedragen (*Aalst*, 1950) waarin, naast een bio- en bibliografie — resp. van de hand van H. UYTTERSROT (blz. 9-20) en R. ROEMANS (blz. 21-39) — enkele keurbladzijden uit het werk van de gehuldigde werden opgenomen. Hieronder vermelden wij drie bijdragen : Vlaamse en Hollandse plaatsnamen in Albrecht Dürer's „Tagebuch der Reise in die Niederlande”, blz. 53-57 (zie *Bibl.* 1931, nr 3) ; De kat in de Mechelsche folklore, blz. 85-94 (zie *Bibl. Vla. Plnkunde*, nr 379) ; Brabantse gemeenten in dialect en volksgebruiken van Mechelen, blz. 106-15 (zie *Bibl.* 1937, nr 29).

(1) Historische inlichtingen over Antwerpse en Brabantse gemeenten zal de toponymist aantreffen in de volgende studiën :

- BELSER, A. DE — Het kasteel Ter Varent te Luithagen-Mortsel. *Bijdr. Gesch. Brab.* 3^e r. II (1950), 165-66.
- BERGH, K. VAN DEN — De Voorste Hoeve onder Kalmthout. *Tongerlo*, 1950.
- GORP, A. VAN — Hoevenbouwonderzoek en Kempische hoeven. *Ons Heem VIII* (1950), 57-62.
- HAVERMANS, H. — De verdwijning van onze windmolens. *Technisch Wet. Ts.* XIX (1950), 1-8 ; 33-39.
- LAUWERYS, J. — Hoogstraten, aloude vrijheid. *H. O. K. XVIII* (1950), 1-161.
- LESPLIT, A. — „Den groten boomgaard” van Affligem. *Affligemensia* afl. 7 (1950), 162-64.
- LIEKENS, L. — Wat de wegen van ons Heistse heem ons veropenbaarden. 't *Zwaantje I* (1950), 33-47 ; II (1951), 24-30.
- Hulshout en zijn heren. 't *Zwaantje II* (1951), 69-70.
- LINDEMANS, J. — De oudste goederenbeschrijving van de kerk van Opwijk. *E. S.-Br. XXXIII* (1950), 29-46 ; 74-85.
- Met een lijst van „dat erfelijk goet van den ghefondèerden messen”, waarin een groot aantal plaats- en persoonsnamen uit de XVIe eeuw voorkomen.
- LOWYCK, A. — Voor de derde maal over „Eeleuck”. *Ons Heem VIII* (1950), 36-37.
- Over *tuin, overstap, stapstenen, glei, draaituin*, enz.
- Zie ook E. SNEYERS, Nog over „eeleuck, eelucht” te Retie. *Ibid.* VIII (1950), 97. — Vgl. *Bibl.* 1949, blz. 211.
- MAES, F. — Leengoederen onder Erps. *E. S.-Br. XXXIII* (1950), 264-69 ; 296-99 ; 407-21.
- Behandelt 1. het leen Ter Bruggen ; 2. het leen bij het Vlierken op den Boogstok ; 3. het leen de Droge Brake ; 4. het leen van Reinier van Wijnegem ; 5. het leen van Rosierbos ; 6. het leen van Walravens ; 7. de achterlenen van het Hof van Montenaken uit Everberg ; 8. het leen van Hendrik van der Heyden ; 9. het leen van Wouter Kees ; 10. het leen bij Balkt ; 11. het leen van Kelfs. Vermeldt talrijke plaats- en persoonsnamen.
- MEYER, P. DE — De parochie Ravels. *Tax. n. r. XVI* (1950), 3-19.
- NAUWELAERTS, M. A. — Parochiekerk van Sint Niklaas te Putte. Beknopte inventaris van het oud-archief. *Ts. Gesch. Folkl. XIII* (1950), 52-83.
- Kerkelijk archief van de Sint-Niklaasparochie van Putte [arr. Mechelen] van het begin der XVIIe e., behoudens enkele oudere documenten.
- Kennismaking met het kerkarchief van een landelijke parochie. *Ons Heem VIII* (1950), 1-5.
- Betr. Putte bij Mechelen.
- OVERSTRAETEN, J. VAN — De molens van Baarddegem. *Land v. Aalst II* (1950), 215-17.
- PEETERS, R. — Een stuk zestiende eeuwse wegengeschiedenis : de brug te Bruystel op de baan Breda-Turnhout-Diest. *Tax. n. r. XVI* (1950), 59-75.
- Te Kasterlee.

- SCHEYS, F. — Het Vin te Houwaart. *E. S.-Br.* XXXIII (1950), 58.
 Wijst op het voorkomen van *vin*-toponiemen te Houwaart in verband met de etymologische verklaring van Leuven < *lo* + *ven*, die J. LINDEMANS, *ibid.* als onmogelijk beschouwt.
- SLEDSSENS, E. — Oude huizen te Geel. *Tax.* n. r. XVI (1950), 125-29.
 — Wetenswaardigheden over het centrum van Oud-Geel. *Tax.* n. r. XVI (1950), 37-43.
- STRUBBE, E. I. — Het rechtsboek van Lier (ca 1415). *Bull. Com. Anc. Lois et Ord.* XVI, 2 (1950), 150-91.
- THEYS, C. — Merkwaardige bomen te St.-Genesius-Rode en Alsenberg. *Toer.* XXIX (1950), 591-93.
 — Oude toestanden en plaatsnamen. *E. S.-Br.* XXXIII (1950), 59.
 Enkele pln. te Jette en te Diligem, vermeld in een proces van jachtrecht in Brabant. S. heeft een groot aantal processen van dezelfde aard onderzocht en er in de rubriek „Uit oude papieren” in de lopende jg. van *E. S.-Br.* een aantal, ook toponymisch interessante, stukjes uit gepubliceerd.
 — Volksetymologie. *E. S.-Br.* XXXIII (1950), 57.
Au, cher ami (herbergnaam) uit „bij *Juramie*” te Drogenbos; *Sterstraat* < *steert straete* (1524) = *Fra. rue de l'Etoile*; *den euzel* = *Fra. le Bourdon*.
- VENNEKENS, F.-COPPENS, C. — De banmolens in het land van Gaasbeek. *E. S.-Br.* XXXIII (1950), 323-26.
- VERBESSELT, J. — Het ontstaan en de ontwikkeling van de stad Vilvoorde. *E. S.-Br.* XXXIII (1950), 1-28.
 Vermeldt terloops een aantal toponiemen; met vier schetskaartjes.
- VERBIEST, F. — De abt van Affligem en zijn bezittingen te Wechelderzande. *Affligemensia* afl. 7 (1950), 160-62.
 — Een Bergens polypticum met documenten over Herentals. *Tax.* n. r. XVI (1950), 44-49.
 — Herentals, allodium en villa van Bergen-Henegouw (1147-1221). *Bijdr. Gesch. Brab.* 3^e r. II (1950), 139-49.
- VERELLEN, J. R. — De keuren van Herentals (1410-1567). *Tax.* n. r. XVI (1950), 20-36; 89-108.
 Voortzetting van de publicatie in *Med. O. K. Herentals* I-III (1933-36). Met een verklarende woordenlijst en een alfabetisch zakenregister.
 — Oorkonden van het Begijnhof te Herentals. *Bijdr. Gesch. Brab.* 3^e r. II (1950), 54-63; 167-91; 246-55.
 Uitgave van 34 oorkonden uit de jaren 1266-1404. De reeks wordt voortgezet.
- VERSTREKEN, F. — Lier. Gids voor de toerist. *Lier*, 1950.
- WEYNS, J. — Beknopte gids voor Heist-op-den-Berg en omgeving. *Heist-op-den-Berg*, 1950.
 Overdruk van het opstel: Heemkundige en toeristische merkwaardigheden. *'t Zwaantje* I (1950), 75-101. Met toeristenkaart van Heist o/d. Berg en omgeving.
 — Onze Kempische bornputten. *'t Zwaantje* II (1951), 39-68.

- X. — Bijdragen tot de geschiedenis van Broechem I. Het onderwys (Uitg. Heemkundige Kring Broechem). *Broechem*, 1949.
- X. — Geel, die barmhartige stede (Uitg. Vereniging voor Vreemdelingenverkeer, in samenwerking met het gemeentebestuur). *Geel*, 1949.

Ten slotte worde nog verwezen naar de „Heemkundige bibliografie” in *Ons Heem* VIII (1950), 19-31 ; 45-56 ; 73-80 ; 99-103 ; 120-31. Zie aldaar ook de „Sprokkelingen”, *passim* en de „Index” op blz. I-III.

AFD. IV. — LIMBURG en LUIK

A. — Generalia.

19. BOILEAU, A. — Een systematisch onderzoek over de levende toponymie in het Noord-Oosten van de provincie Luik. *Med. Ver. Naamk.* XXVI (1950), 59-66.

Beschouwingen over het doel, de methode en de huidige stand van het onderzoek, ondernomen door het „Centre de Recherches dialectales de l'Est de la Belgique”, van de Rijksuniversiteit te Luik.

20. PONCELET, É. (†) - VANNÉRUS, J. — Les feudataires de la principauté de Liège sous Englebert de la Marck. Zie *Bibl.* 1949, nr 31.

Rec. D. VAN DERVEEGHDE. *Rev. phil.* XXVIII (1950), 1256-58 (1).

C. — Varia.

21. VANNÉRUS, J. — Heiden Tongeren, „Tongres-la-Bruyère” ou „Tongres-la-Paienne”? *Annuaire Inst. Phil. et Hist. orient. et slaves* X (1950), 619-26.

De vormen *Eyentonghere*, *Heyentonghere*, die in de Brugse Poorterboeken van de XVe eeuw voor Tongeren voorkomen, moeten worden begrepen als *Heiden Tongeren* = *Romeins Tongeren*. Daarentegen wordt Tongerlo (Maaseik) met hetzelfde

(1) Voor de geschiedenis van Limburg in het algemeen verwijzen wij naar de volgende bijdragen :

GORISSEN, M. — Geschiedenis van het Maasland IV. *Land v. Loon* V (1950), 1-10.

Over de heerbaan van Tongeren naar Nijmegen, de identificatie van *Feresne*, oudheidkundige vondsten.

— Geschiedenis van het Maasland. Hocht, zetel van een graafschap. *Land v. Loon* V (1950), 138-45.

Overzicht van de oude spellingen *Hufte*, *Huchte*, *Hochte*.

— Geschiedenis van het Maasland. Toponymie van Smeermaas. *Land v. Loon* V (1950), 212-14.

Etymologie van de naam *Smeermaas*, vroeger (XVIe eeuw) *Smedemael* = „gesmede paal” !!

R(EMANS), A. - e. a. — Limburg's kroniek. *Limb.* XXIX (1950), 38-40 ; 57 ; 98-100 ; 118-20 ; 138-39 ; 238-40 ; 258-60.

Over de aanpassing van de Limburgse pln. aan de nieuwe spelling, blz. 40 ; over Limburgse dorpsmonografieën, blz. 139 ; over geografische bijdragen betreffende Limburg, blz. 259.

woord *heiden* voorzien (1341, *Heidentongherle*) met de betekenis van *heide*, *mirica*.

22. WEIJNEN, A. — Het voetspoor der Tongeren. *Miscel. van Gils = Arch. Limb. Publ.* LXXXV (1949), 731-33.

In Oost-Nederland komen sporen van de zwervende Tongeren voor in de pln. : *Tongerloo* onder Lichtenvoorde, *Tongeren* onder Epe, *Tongeren* nabij Wijhe (1).

(1) Historische inlichtingen over afzonderlijke Limburgse en Luikse gemeenten zal de toponymist vinden in de volgende bijdragen :

BELONJE, J. — Olmont of Verschuylenhof onder Rotem. *Limb.* XXIX (1950), 241-47.

BUCHET, A. — Le duché de Limbourg et les pays d'Outre-Meuse au XVIe siècle. *Verviers*, 1950.

COENEN, J.-STRAETEN, C. VANDER- — Hasseltse kronijk. *Limb.* XXIX (1950), 1-12 ; 21-28 ; 41-46 ; 150-53 ; 161-63.

Vulgariserende opsomming van feiten uit het verleden van Hasselt, geput uit tijdschriften, dag- en weekbladen (zie bibliografie, *ibid.*, blz. 2-4).

FLORENTIUS — Bijdragen tot de geschiedenis van de openluchtkruisen. *Land v. Loon V* (1950), 173-83.

Met proeve van algemene en Limburgse bibliografie op blz. 181-83.

— Moordkruisen in Limburg. *Limb.* XXIX (1950), 212-14 ; 234-36.

GEERKENS, H. J. — Bijzondere vondsten in Kinrooi en omstreken. *Land v. Loon V* (1950), 46-55 ; 65-70.

HOUTMORTELS, J. — Thorn, hoogadelijke rijksabdij en vorstendom. *Maastricht-Thorn*, 1949.

JAMAR, H. — Beknopte geschiedenis van de dorpen der Zuiderkempen VI. Heppen (uitg. *Gesch. Oudh. Kring der Zuiderkempen*). *Oostham*, 1950.

Rec. L., *J. Tijdspiegel V* (1950), 144.

JOSLYN — Moderne straatnaamkunde te Hasselt. *Tijdspiegel V* (1950), 140.

Over de „tweetaligheid” van de Hasseltse straatnamen en andere „misrekeningen”.

KONINCKX, A. — De abdij van Munsterbilzen [en haar Heiligen]. *Limb.* XXIX (1950), 13-20 ; 29-32 ; 47-50 ; 88-94 ; 105-12 ; 127-34.

Oudste vrouwenklooster der Nederl. (669-709). Zie J. COENEN, *La topographie de nos monastères romans. Leodium XIV* (1921), 26-36 en H. VAN DE WEERD, *Het Maasland in de VIIIe eeuw. Verz. Opst.* IV (1928), 10-31.

Op blz. 108-12 tekst van de begevingsakte (a^o 1096) van de H. Ida van Boulogne, met identificatie van de erin voorkomende plaatsnamen.

LUX, G. V. — Het O. L. Vrouwkapittel van Maastricht, tiendheffer en grondbezitter te Rosmeer. *Land v. Loon V* (1950), 202-04.

MELIS, H. C. — Zonhoven. *Hasselt*, z. j.

RENSON, G. — Allerlei nota's over Jeuk. Dorpsrekeningen. *Limb.* XXIX (1950), 248-52.

WEERD, H. VAN DE — Tongeren van de vierde tot de twaalfde eeuw. Geschiedkundig onderzoek. *Limb.* XXIX (1950), 81-88; 101-05; 121-26; 141-49.

Kritische studie over de voorstelling van de oudste geschiedenis van Tongeren door J. PAQUAY, met blz. 121 e. v., een goede samenvatting van enkele nieuwe studiën over de Frankische nederzetting in het O. van België.

Evenals de vorige jaren verscheen ook in *Land v. Loon* V (1950) een Vraagbaak, waarop geregeld antwoord werd verstrekt. Zie o. m. aldaar blz. 64 over de elementen *goor* en *most*; blz. 210 over de plaatsbenaming *Mot*. Voorts de Index der eigennamen, blz. 217-24.

AFD. V. — OOST- en WEST-VLAANDEREN

A. — Generalia.

23. GYSSELING, M. — Oostvlaamse plaatsnaamproblemen. *Med. Ver. Naamk.* XXVI (1950), 17-27.

Aan de hand van oorspronkelijk materiaal worden vooreerst een aantal Romaanse plaatsnamen besproken : afleidingen op -(i)aco- en zuiver Rom. toponiemen. Vervolgens wordt gehandeld over de elementen *rot*, *schild* en *gaver*, geïnterpreteerd als meersbenamingen. Op blz. 27-28 etymologie van *gaver*, door E. POLOMÉ.

Dit zijn de eerste resultaten van een werk dat S., naast zijn andere fundamentele studiën, in voorbereiding heeft, nl. een Woordenboek van de middeleeuwse toponymie van Oost- en Zeeuws-Vlaanderen.

24. SCHOUTEET, A.-STRUBBE, E. I. — Honderd jaar geschiedschrijving in West-Vlaanderen, 1839-1939. Analytische inhoud en registers van de *Handelingen van het genootschap voor geschiedenis „Société d'Émulation” te Brugge. Brugge*, 1950.

Bevat, buiten de lijst van de 86 boekdelen die afzonderlijk werden uitgegeven door het genootschap, een samenvatting van de bijdragen en besprekingen die opgenomen werden in de 82 jg. van de *Annalen*, een index op de psn. (blz. 299-310) en op de pln. (311-20) die in de *Werken* en in de *Annalen* vermeld worden. Tevens vindt men hier een merkwaardig overzicht van de geschiedschrijving in de prov. West-Vlaanderen. Zie ook *Bijdr. Gesch. Ndl.* VI (1951), 142 (1).

(1) Interessante bibliografische gegevens over de beide Vlaanderen zal de toponymist aantreffen in :

OVERSTRAETEN, J. VAN — Onze bibliografie. *Land v. Aalst* II (1950), 127-28 ; 174-76 ; 222-24.

Voortzetting van de bijdrage, vermeld in *Bibl.* 1949, nr 47.

Over de intense bedrijvigheid van de talrijke plaatselijke studieringen in de verschillende steden en gemeenten van de prov. Oost-Vlaanderen vindt men inlichtingen in het V^e deel van het voortreffelijk *Cultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen* dl. III (1949).

O. m. wensen wij aan te stippen dat de kring „De Drongense Folkloristen” de „oude hofsteden met bijzondere naam” op het grondgebied der gemeente hebben samengesteld en verder het levend toponymisch materiaal hebben ingezameld. Zie *Ovla. jaarb.* III (1949), II, 369-72.

B. — Afzonderlijke steden en dorpen.

HOFSTADE

25. BROUWER, J. DE — Toponymie van Hofstade. *Merchtem*, 1950. [Tevens verschenen in de reeks Oostvlaamse plaatsnamen I. Hofstade (Toponymica XIII, 1). *Leuven-Brussel*, 1950.]

Toponymische monografie met inleidende geografische en historische schets, lijst van bronnen, etymologie van de gemeentenaam door M. GYSSELING die tegelijk waardevol materiaal mededeelt betr. andere *stade*-namen. De lijst der plaatsnamen bevat 797 items (+ 111 herbergbenamingen gerangschikt onder nr 244) en geeft meestal een beknopte verklaring van de toponiemen. Vervolgens vindt men op blz. 149-54 een overzicht van het materiaal, resp. natuurnamen, kultuurnamen, taalkundige aantekeningen. Talrijke illustraties en toponymische kaart in fine.

OUDENBURG

26. GYSSELING, M. — Toponymie van Oudenburg (Werken uitg. Kon. Com. Top. Dial., Vla. Afd. V). *Tongeren*, 1950 = (Nom. Geo. Flandr., Mon. IV). *Brussel*, 1950.

Rec. SCHÖNFELD, M. N. *Taalg.* XLIV (1951), 295-96.

In deze „waar nodig bijgewerkte” doctorale dissertatie (Gent, 1945) worden vooraf (blz. 7-47) belangrijke methodologische beschouwingen en richtlijnen gegeven over het programma van het toponymisch onderzoek te onzent, de inrichting van een toponymische dorpsmonografie en de geografische afbakening ervan, het opsporen van de bronnen, de spelling van de excerpten, de aanduiding der bronnen, de datering en de rangschikking van het materiaal, de toponymische kaarten. Na die persoonlijke en leerzame verantwoording volgt de geschiedenis van Oudenburg tot 1084 (blz. 48-60), met een kritisch onderzoek van de beschikbare bronnen, de geschiedenis van het Castellum en de kerkelijke geschiedenis. Het derde hoofdstuk handelt over de etymologie van *Oudenburg*, de problemen *Flansburg* en *Municipium Flandrense*. Op blz. 72-109 wordt de wordingsgeschiedenis van het cultuurland onderzocht, o. m. aan de hand van de toponiemen *Kouter*, *Broil*, *Ink*, *Riedinne* en *Groeninge*; vervolgens ook met behandeling van een aantal toponymische bestanddelen: *hil*, *werf* en *wal*, *bilk*, *meed*, *land (terra)*, *stik* en *string*, *akker* en *hofstede*. In een addendum behandelt S. bovendien de anthroniemen in plaatsnamen. Dan volgen het glossarium, met de verklaring van de 999 opgetekende toponiemen (blz. 110-236), en een zeer nuttig lijstje waarin de aandacht wordt gevestigd op enkele taalverschijnselen uit het bestudeerde materiaal (blz. 237). Ten slotte vindt men op blz. 238-70 een indrukwekkende lijst

van onuitgegeven bronnen, de geraadpleegde werken enz., alsmede op blz. 271-78 de verklaring van de zes originele kaarten die achteraan in bijlage worden gegeven.

Een uitstekende studie over een in vele opzichten buitengewoon interessant gebied, ook omdat de methode voor het opmaken van een gemeentelijke monografie, tot in de kleinste bijzonderheid opnieuw werd doordacht en overwogen. [K. R.]

C. — Varia.

27. BROUWER, J. DE — Plaats- en persoonsnamen in een oud rentenboek van Lede [1448]. *Land v. Aalst* II (1950), 68-81.

Studie opgesteld naar het voorbeeld van LINDEMANS' publicatie over „Plaats- en persoonsnamen in oude cijsboeken” (zie *Bibl.* 1941, nr 6); de plaatsnamen, ten getale van 127, worden besproken op blz. 69-74.

28. D., A. — Les rues de Courtrai en 1808. *O. K. Kortrijk* n. r. XXII (1946/48), 360-62.

Lijst van straatnamen.

29. SMET, J. DE - STALPAERT, H. — Assebroek. Heemkundige schets (Brugse Gidsenbond). *Brugge*, 1950.

Rec. X. *Biek.* LI (1950), 237-38.

Met opgave van de oudste vermelding van elke plaatsnaam en verwijzing naar de uitslaande kaart (1).

(1) Historische inlichtingen over Vlaanderse steden en gemeenten zal men vinden in de volgende publicaties :

ARICKX, V. — De armendis te Pittem tussen 1486 en 1498. *Biek.* LI (1950), 169-79.

BLANQUAERT, J. — Peteghem, haar Romeinse villa, onderaardse wereld, middeleeuwse kloosters, Beaulieu-*abdij*, kerken en kapellen, paleis en hof van koningen en prinses. *Brussel*, z. j.

BROEKAERT, F. — Het landschap Geraardsbergen. *Toer.* XXIX (1950), 5-7.

BUCKINX, R. — Wandelboekje voor de Westvlaamse bergen. *Ieper*, 1949.

CAFMEYER, M. — Male. Geschiedkundige sprokkelingen. *Sint-Kruis (Brugge)*, z. j. [1950].

— Het grafelijk domein van Male. *Hand. Ém.* LXXXVII (1950), 134-54.

CASSIMAN, A. — Deinze en het Leieland. *O. K. Deinze* XVII (1950), 13-18.

CLEEMPUT, J. VAN — Enkele historiographische gegevens over de oudste geschiedenis van Velzeke in de Middeleeuwen. *Jaarb. Zottegemse cult.* Kring 1949-50, 25-70.

COPPENOLLE, M. VAN — De Belgische Westkust — La côte belge de l'ouest. Toeristische beschrijving. *Brugge* [1949].

- COPPENOLLE, M. VAN- -VLEGHER, L. DE — Een verloren gemeente in het centrum van West-Vlaanderen : Werken. *Toer. XXIX* (1950), 649-51.
- COUCKE, G. — Wijknamen uit hongersnoodtijden. *O. K. Kortrijk* n. r. XXII (1946-48), II, 306-07.
Benamingen uit de streek van Dentergem die op ontbering wijzen.
- CUYPER, J. DE — Het Kortrijkse kapittel onder deken Willem van Koolskamp (1280-1305). *O. K. Kortrijk* n. r. XXII (1946-48), II, 173-221.
Vermeldt terloops enkele pln. en psn. uit de jaren van de Gulden-sporenslag.
- DELBAERE-DUMOULIN, J. — De Kadzandmolen te Rumbeke. *O. K. Kortrijk* n. r. XXII (1946-48), II, 108-46.
— Beythem-kerk. *Ibid.*, 147-62.
— Beythem gehucht van Rumbeke.
— 't Kasteelken te Rumbeke. *Ibid.*, 163-72.
- DELVOYE, A. — Aspects courtraisiens au XIXe siècle. *O. K. Kortrijk* n. r. XXII (1946-48), 136-47.
Commentaar bij 15 stadsgezichten.
- GAUBLomme, V. — Beknopte geschiedenis van Erembodegem. *Land v. Aalst* II (1950), nr 6 [afzonderlijk nummer], 1-158.
- GAVER, J. VAN- — De verdwenen Kruisstraatmolen te Ruiselede. *O. K. Kortrijk* n. r. XXII (1946-48), II, 310-11.
- GROODT, R. DE — Temsche. Aantekeningen uit het XVIIe en XVIIIe eeuwse archief berustende ten gemeentehuiuze (3^e deel). *O. K. Waas* LVII (1950), 66-84.
Nota's uit het archief der heerlijkheden, over de *Oost- of Schouw-selbroeck-polder* en de schoor *de Verloren Kost*.
- LOPPENS, K. — De geschiedenis van Koksijde en van de Abdij ter Duinen. *Woumen*, 1950².
- LOWYCK, A. — Nog aantekeningen over het bouwen op het platte-land in vroegere eeuwen. *Ons Heem* VIII (1950), 63-64.
Vermeldt enkele oude plaatsnamen uit de streek van Maldegem. Zie de aanmerkingen van de hand van D. VERSTRAETE, *ibid.*, 116-17.
- MAES, M. — Beknopte bijdrage tot de geschiedenis van Slijpe. *Z. pl.*, z. j.
Afzonderlijke uitgave van de bijdragen verschenen in het *Parochieblad van Slijpe*, jg. 1949 en 1950.
- MARKEN, A. en H. — De dijken van Knokke en de Oostkust. *Toer. XXIX* (1950), 746-49.
- MEYER, P. B. DE — De Ledeberg-Dries en het Land van Aalst. *Land v. Aalst* II (1950), 189-94.
— Betrekkingen tussen Ledeberg (Gent) en het Land van Aalst. *Land v. Aalst* II (1950), 129-36.
- MULDERS, T. — De Windmolens tussen Schelde en Leie. *O. K. Kortrijk* n. r. XXII (1946-48), II, 46-107.
Vermeldt interessante namen van molens.
- MUS, O. — De Leprozerij, genaamd het Godshuis der Hoge Zieken te Ieper. Oorkonden I, 1176-1300. *Z. pl.*, z. j., 127 blz.

PEEL, A. — Kortrijk... 70 jaar terug. *O. K. Kortrijk* n. r. XXII (1946-48), 3-135.

In dit „eenvoudig relaas van persoonlijke herinneringen” worden een aantal wetenswaardigheden over de straat- en huisnamen, de uithangborden, de versterkingen, enz. van Kortrijk medegedeeld. Verscheen ook afz. *Kortrijk*, 1949.

REYNTENS, L. — Het parochiedomein der Gentse Sint-Pietersabdij tot de XIVe eeuw. *Ovla. jaarb.* III (1949), II, 55-86.

Vgl. samenvatting in *Biek*. LI (1950), 233-36.

SMET, L. DE — Steden van Zuid-Oostvlaanderen I. Geraardsbergen; II. Zottegem. *Ts. Ver. aandr. stud.* XIX (1950), 149-82. Met interessante kaartjes.

STEENKISTE, R. VAN — Geschiedenis van Meenen, volgens de „Histoire de Menin”, van Dr REMBRY-BARTH. *Menen*, 1950.

STRUBBE, E. I. — De Clarissenabdij te Langemark (1255-1259). *Hand. Ém.* LXXXVII (1950), 182-88.

V(LAENE), A. — In *Patric Hol. Biek*. LI (1950), 42-44.

Betr. het beroemde bedevaartsoord in Ierland, door DE FLOU en GILLIODTS (ten onrechte?) aangeduid als „een plaats te Damme”.

WILDE, J. DE — De rol van Dirk van Pumbeke in het ontstaan van de stad St.-Niklaas. *O. K. Waas* LVII (1950), 5-23.

Met een toponymisch schetskaartje (op blz. 7) van de afpaling van 1236 der Sint-Niklaasparochie waarvan de grenzen, aan de hand van de oudste historische documenten, topografisch worden onderzocht.

X. — Gemeente Deerlijk. [Gepolycopieerd.] Uitg. Gemeentebestuur, z. j.

Een en andere naamkundige inlichting, meestal van populaire aard, zal men vinden in : Oostvlaamse folkloristische bibliografie (12^e vervolg), verschenen in *Ovla. Za.* XXV (1950), 73-83.

Evenals de vorige jaren verscheen ook in 1950 een „zakenwijzer” op *Biekorf*, met o. m. de rubrieken „plaatselijke geschiedenis”, „heiligenverering”, „spreuken met plaatsnamen”. Zie *Biek*. LI (1950), 261-64.

De jaarlijkse prijs van het Oostvlaams Verbond van Kringen voor Geschiedenis, gesticht door de Commissie voor Culturele Aangelegenheden van de provincie Oost-Vlaanderen en gesteund door de Bestendige Deputatie, werd voor het jaar 1950 toegekend aan E. H. J. DE WILDE, voor zijn bijdragen : „De rol van Dirk van Pumbeke in het ontstaan van de stad Sint-Niklaas” (verschenen in *O. K. Waas*) en „Littekens van de plaatselijke geschiedenis”. Een eervolle vermelding verwierf J. VAN CLEEMPUT voor zijn studie : „Enkele historiographische gegevens over de oudste geschiedenis van Velzeke in de Middeleeuwen” (verschenen in *Jaarb. Zottegemse Cult. Kring*).

AFD. VI. — DE SPELLING DER VLAAMSE PLAATSNAMEN

×. HOUET, A. — Dictionnaire moderne... zie verder
nr 33.

Past de moderne spelling van de gemeentenamen toe.

30. S., L. — De nieuwe spelling en de gemeentenamen.
Ons Heem VIII (1950), 41-42.

Nadat de benaming van de stations onzer Vlaamse steden en gemeenten reeds vroeger in overeenstemming werd gebracht met de nieuwe spelling, heeft de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen in Februari 1951 beslist, ook de stationsbenamingen die verband houden met de naam van Vlaamse gehuchten en wijken, aan te passen aan de vigerende spelling.

AFD. VII. — HISTORISCHE en GEOGRAFISCHE
HULPMIDDELEN

31. DIERICKX, M. — De oprichting der nieuwe bisdommen in de Nederlanden onder Filips II, 1559-1570. *Antwerpen-Utrecht*, 1950.
Rec. SCHEERDER, J. *Wet. Tijd.* XI (1951), 174-76.
32. GULLENTOPS, F.-SCHEYS, G. — Premiers résultats de la cartographie des sols en Hesbaye septentrionale. *Ts. Ver. aard. stud.* XIX (1950), 61-74.
Met een aantal interessante bevindingen in verband met de wouden en het bewoningstype in Haspengouw.
33. HOUET, A. — Dictionnaire moderne géographique, administratif, statistique des communes belges — Modern woordenboek der Belgische gemeenten. *Brussel*, z. j.
Het eigenlijk woordenboek (blz. 93-621) bevat o. m. de namen der gemeenten, „aanhorigheden, gehuchten, plaatsbenamingen, kastelen, hoeven, bossen, enz.". Vooraf vindt men o. m. lijsten der gemeenten resp. gerangschikt volgens hun bevolkingscijfer, hun oppervlakte, volgens provinciën en bestuurlijke arrondissementen, volgens de rechterlijke arrondissementen en kantons. De samensteller is administratief inspecteur bij het Nationaal Instituut voor de Statistiek.
34. NISSEN, J. — Geschichtlicher Handatlas der deutschen Länder am Rhein (Veröffentl. d. Inst. f. geschichtl. Landeskunde, Bonn). *Köln*, 1950, 82 Karten.
35. SEYN, E. DE — Dictionnaire historique et géographique des communes belges I-II. *Turnhout*, 1950².
Een nieuwe Nederlandse uitgave van dit in 1938 verschenen woordenboek kwam onlangs van de pers onder de titel : Geschieden aardrijkskundig woordenboek der Belgische gemeenten. *Turnhout*, 1951².
36. TRÉFOIS, C. V. — Ontwikkelingsgeschiedenis van onze landelijke architectuur. *Antwerpen*, 1950.
Rec. WILDE, J. DE. *O. K. Waas* LVII (1950), 158.
Zie ook *Bijdr. Gesch. Ndl.* VI (1951), 82.
37. WACHTER, L. DE — Repertorium van de Vlaamse gouwen en gemeenten III-IV. Zie *Bibl.* 1949, nr 64.
Rec. X. *Wet. Tijd.* X (1950), 43-44.

Ter historische oriëntering van de naamkundigen ver-

wijzen wij hier naar de volgende bibliografische overzichten :

DHONDT, J.- -ARNOULD, M. A. — Bibliographie de l'histoire de Belgique, 1947-1949. *Revue du Nord* XXXII (1950), 60-80 ; 177-92 ; 247-70.

DHONDT, J.- -SCUFFLAIRE, A. — Bibliographie de l'histoire de Belgique 1950. *Rev. du Nord* XXXIII (1951), 150-207.

DHONDT, J. e. a. — Verslag aan de heer Minister van Openbaar Onderwijs [over de] vijfjaarlijkse wedstrijd voor vaderlandse geschiedenis, XXe tijdperk : 1941-45. Uittreksel uit het *Belgisch Staatsblad* 14 Sept. 1951, 46 blz.

In dit zeer volledig overzicht van de Belgische historische productie uit de oorlogsjaren, wordt een en ander naamkundig werk van algemeen belang aangestipt (blz. 11). Verder wordt uitvoerig uitgeweid over het historisch, toponymisch en topografisch werk van J. VANNÉRUS, aan wiens studiën, inz. over „Le limes et les fortifications gallo-romaines de Belgique” (zie hierover onze *Bibl.* 1943, nr 10), de jury de vijfjaarlijkse prijs wenst toe te kennen.

SCHEERDER, J. — Geschiedschrijving en geschiedkundige bedrijvigheid. *Wet. Tijd.* X (1950), 312-33.

Over bibliografische hulpmiddelen en over de belangrijkste publicaties uit de laatste jaren.

AFD. VIII. — TAALGRENS en KOLONISATIE

Algemene bijdragen over de Germaanse nederzetting in de Romania zijn de volgende :

38. KOETHE, H. — Zur Geschichte Galliens im dritten Viertel des III. Jahrhunderts. *32. Ber. Röm.-Germ. Komm.* 1942 [1950], 199-224.

Op grond van de muntschatten (3 verspreidingskaarten) tracht S. voor de periode 25-280 na Chr., een nauwkeurige voorstelling te geven van de weerslag die de Germaanse invallen in het Rijnland, in België, Frankrijk en Zwitserland gehad hebben.

39. PETRI, F. — Zum Stand der Diskussion über die fränkische Landnahme und die Entstehung der germanisch-romanischen Sprachgrenze. *Rhein. Viert. XV-XVI* (1950/51), 39-86.

Reeds vermeld in *Bibl.* 1949, nr 70.

S. stelt zich tot doel na te gaan in hoever 1. de oudheidkundige, 2. de naamkundige en 3. de taal- en volksgechiedkundige onderzoekingen, de stellingen van F. STEINBACH en hemzelf in verband met de historische betekenis van de Frankische kolonisatie en het ontstaan van de Germaans-Romaanse taalgrens, hebben bevestigd of ontzenuwd. Vooraf wordt de problematiek opnieuw zo nauwkeurig mogelijk beschreven, terwijl de resultaten die door een alzijdig en vruchtbaar onderzoek werden bereikt, zeer precies worden afgewogen. Elders zal ik mijn waardering voor deze voortreffelijke studie uitvoeriger verantwoorden. [H. D.]

40. SALIN, E. — Peuplement saxon en Gaule mérovingienne. *Mélanges Ch. Picard* 1949, 917-925.

Rec. F[AIDER]-F[EYTMANS], *G. Archeol.* 1950, II, 422.

41. SLICHER VAN BATH, B. H. — Mensch en land in de Middeleeuwen. Zie *Bibl.* 1945/46, blz. 321 ; *Bibl.* 1947, blz. 171.

Rec. CLARK, G. N. *Eng. Hist. Rev.* LXIII (1948), 108-09.

MUSSET, L. *Rev. moyen âge latin* V (1949), 348-50.

NIERMEYER, J. F. *Moyen Age* LIII (1947), 133-35.

42. STRACKE, D. A. — Over de vita Wandregesili. *Ons geest. erf.* XXIV (1950), 243-70.

Behandelt terloops de kolonisatie van de Franken tussen Rijn en Somme in het begin van de V^e eeuw, en hun expansie ten tijde van Chlodovech, in laatste kwart V^e eeuw, tot aan de Seine.

43. WARTBURG, W. VON — Umfang und Bedeutung der germanischen Siedlung in Nordgallien im V. und VI.

Jahrh. im Spiegel der Sprache und der Ortsnamen (Vorträge u. Schriften d. dt. Ak. d. Wiss. Berlin, Heft 36). *Berlin*, 1950, mit 5 Karten.

Reeds opgenomen in *Bibl.* 1949, nr 72.

Uitstekende samenvatting van de taalkundige en toponymische onderzoeken van de grote romanist W. von Wartburg, die tot de volgende conclusie leidt: „Es ist endgültig vorbei mit der alten Meinung von der fränkischen Reichsgründung durch die einzige Kraft der Persönlichkeit Chlodwigs. Die Erkenntnis, dass grosse fränkische Volksmassen sich über Nordgallien ergossen haben, lässt sich nicht mehr in Frage stellen“ (S. 31)... „Während drei bis vier Jahrhunderte leben nun Franken (und auch die anderen Germanen) und Romanen nebeneinander. Das Land ist lange Zeit zweisprachig... Aber die Franken, von Anfang an in der Minderzahl, werden schliesslich von den Romanen aufgesogen und gehen im Laufe vieler Generationen in unmerklichen Etappen zum Romanischen über“ (1).

44. ZÖLLNER, E. — Die politische Stellung der Völker im Frankenreich. Zie *Bibl.* 1949, nr 73.

Rec. LEAR, F. S. *Speculum* XXVI (1951), 435-39.

MARTIN, P. E. *Zs. f. schweiz. Gesch.* XXX (1950), 639.

Wat de oudheidkundige opgravingen en studiën aangaat, kunnen wij met voldoening vermelden dat de vroegmiddeleeuwse oudheidkunde, en inzonderheid de rijen- grafvelden, steeds ijveriger bestudeerd worden in de ons omringende landen en ook in België (2). Als belangrijke bijdragen kunnen wij hier de volgende opsommen :

45. BÖHMER, K. — Archäologische Beiträge zur Erforschung der Frankenzeit am Niederrhein. *Rhein. Viert.* XV-XVI (1950/51), 19-38, mit 1 Karte.

Met het doel aan te tonen welke de betekenis is van de studie der oudheidkunde voor de geschiedenis, schetst S. aan de hand

(1) Van de belangrijke studie van W. VON WARTBURG, Die Ausgliederung der romanischen Sprachräume, verscheen een aanzienlijk uitgebreide 2^e uitgave (*Bern*, 1950²). Dit belangrijk opstel van S., over de invloed van de Germaanse nederzetting in de Romania, werd eerst gepubliceerd in *Zs. f. rom. Phil.* 1936.

(2) In de verschillende afdelingen van het 33e Congres van de Federatie der oudheidkundige en historische kringen, gehouden te Doornik in September 1949, werd de verwaarlozing van de oudheidkunde scherp aangeklaagd : zie o. m. S. J. DE LAET, Quelques problèmes urgents concernant notre archéologie nationale. *Latomus* IX (1950), 183-91.

van de oudheidkundige documentatie die vóór de oorlog door (†) H. STOLL werd verzameld, en met inachtnaam van de chronologie van J. WERNER, de ontwikkeling van de bewoning en van de kultuurstromingen in het gebied van de Beneden-Rijn van het einde der IVe tot de VIIIe eeuw, op grond van de rijengrafvelden en van de grafgrften die er werden in ontdekt.

46. GARAUD, M. — Le peuplement du Poitou et la conquête franque. *Rev. ét. anc.* LII (1950), 90-102.

Overzicht van de opeenvolgende bevolkingselementen aan de hand van oudheidkundige en terloops ook van naamkundige gegevens. De Frankische nederzetting (cfr. o. m. de pln. van het type Germ. psn. + *iacus*) zal niet aanzienlijk geweest zijn.

47. LAET, S. J. DE — De Kempen in de Romeinse en in de vroeg-Merovingische tijd. *Brab. Heem* II (1950), 29-38.

Uit de schaarse oudheidkundige ontdekkingen uit de laat-Rom. tijd blijkt dat de Kempen buiten de invloedssfeer van de bezetting hebben gelegen en dat er van de Franken ook niet veel te bespeuren valt. De Merovingische rijengrafvelden zijn ietwat talrijker dan de Rom. villa's, maar of dit feit op een aangroei van de bevolking wijst durft S. niet te beweren.

Van dezelfde auteur verscheen ook: Inleiding tot het oudheidkundig bodemonderzoek. *Gent*, 1951.

Zie ook *Toer.* XXIX (1950), 101-02.

48. LEBEL, P. — Bornes, centuriation et cantonnements le long de la voie de Lyon au Rhin. *Rev. arch. de l'Est* I (1950), 154-61.

Over de Romeinse kadaaster-inrichting.

49. WERNER, J. — Zur Entstehung der Reihengräberzivilisation. Ein Beitrag zur Methode der frühgeschichtlichen Archäologie. *Archaeologia geographica* I (1950), 23-32.

Rec. F[AIDER]-F[EYTMANS], *G. Archeol.* 1950, II, 420-21.

In dit waardevol opstel (reeds vermeld in *Bibl.* 1949, nr 77) onderzoekt S. de oorsprong van de Reihengräber en betoogt dat deze ontstaan zijn uit de IVe-eeuwse begraafplaatsen van *laeti* in Noord-Gallië. De grafgrften komen in die periode echter alleen maar voor in de rijke graven, terwijl zij van de VIe eeuw af in de meeste graven worden aangetroffen. De grafgrften van de IVe eeuw vertonen een vermenging van Germaanse wapenen, mantelspelden, Kerbschnittschnallen, van laat-Romeinse ceramiek uit het Argonnen-gebied en van glas- en bronswerk, dat misschien uit Tussen-Samber-en-Maas afkomstig is. S. verwerpt, o. i. terecht, de *hiatus* van de V^e eeuw, met verwijzing naar de grafvelden van Epraves, Spontin, Samson, Haillet, e. a. (1).

(1) Voor verdere bibliografische informatie wordt hier verwezen

De volgende **taalkundige bijdragen** zullen de taalgrensonderzoekers interesseren :

50. GYSSELING, M. — Deux remarques sur l'origine de la frontière linguistique : *Hesmond et Vaals. Neophilol.* XXXIV (1950), 9-11.

Op grond van een etymologisch onderzoek van de oude vormen van Hesmond in Pas-de-Calais (826, cop. 961 *Hethenesberg*) en van Vaals (Ndl. Limburg) (1041, *Vals* < Lat. *valles* „les vaux”) en van de twee gehuchten van Vaals : Harles (1133, *Harleis* < *Hariliacas*, Germ. psn. *Harilo*) en Lemiers (1208 *Lumirs*), onderzoekt S. de oudste verschuivingen van de taalgrens in het Westen, waar zij is teruggelopen ten nadele van het Germaans, terwijl in het Oosten een Romaans taaleiland door het Germaans werd veroverd.

51. VERBRUGGEN, J. F. — Note sur le sens des mots *castrum*, *castellum* et quelques autres expressions qui désignent des fortifications. *Rev. phil.* XXVIII (1950), 147-55.

Van het einde der IXe tot in de XIIIe eeuw zijn *castrum* en *castellum* practisch synoniemen, die in de verhalende bronnen door elkaar gebruikt worden. Bespreekt verder de woorden *munitio*, *firmitas*, *oppidum* en *burgus*.

In verband met de *limes*-theorie zou o. i. de evolutie van deze leenwoorden in de vroegere eeuwen dienen te worden nagegaan.

De **identificatie van toponiemen** vermeld in oude bronnen gaf aanleiding tot de volgende publicaties :

52. FEUCHÈRE, P. — La question de l'„Aria Monasterio” et les origines d'Aire sur la Lys.

In verband met de stelling van P. BERTIN (zie *Bibl.* 1947, blz. 173), dat de eerste vermelding van Aire dagtekent van 857 (*aria monasterio*), onderzoekt S. kritisch 'de IXe-eeuwse documenten, met de daarin vermelde pln., en besluit dat Aire niet

naar de oudheidkundige kronijk die onder de titel *Archeologie* in het tijdschrift *Antiquité Classique* wordt opgenomen. Zie *Archeologie* 1950, II (overdruk uit *Ant. Class.* XIX (1950), 407-36) en *Archeologie* 1951, I (overdruk uit *Ant. Class.* XX (1951), 149-68).

Dat de oudheidkundige opgravingen in België (evenals in Nederland, waarover *Archeol.* 1950, II, 427-36) op een wetenschappelijke wijze worden uitgevoerd en geleidelijk van officiële zijde niet meer zo stiefmoederlijk worden ondersteund, blijkt o. m. ook uit H. ROOSENS, Het oudheidkundig bodemonderzoek in 1950. *Wet. Tijd.* XI (1951), 230-31, waarin een opsomming wordt geboden van de belangrijkste opgravingen in 1950 in ons land, door 's Rijks Opgravingsdienst verricht.

vermeld wordt vóór de XIe eeuw. De genoemde bewijsplaats heeft betrekking op Samer.

53. VANNÉRUS, J. — L'inscription romaine d'Amberloup CVRIA ARDVENN. *Ac. Roy. Belg., Bull. 5 sér. XXXVI* (1950), 488-528.

Amberloup zou het administratief centrum geweest zijn van het Ardennenwoud, dat als keizerlijk domein wordt beschouwd.

De volgende **rechtshistorische studiën** zijn van belang voor de studie van de Germaanse kolonisatie :

- BLOCH, M. (†) — Un pseudo-problème : le „Romanus” dans les lois franques. *Rev. historique du Droit franç. et étranger XXIV-XXV* (1946/47), 1-10.

- MEYERS, E. M. — Le droit ménapien. *Ts. v. Rechtsgesch. XVIII* (1950), 5-18.

* * *

In verband met het actueel verloop van de taalgrens in België verschenen, in de loop van het jaar 1950, een groot aantal opstellen in de week- en dagbladen. Daar deze bijdragen hoofdzakelijk een politieke inhoud hebben, moeten wij ze op deze plaats niet vermelden.

Ook in de politieke afdeling van het „Centrum van Onderzoek voor de nationale oplossing van de maatschappelijke en rechtskundige vraagstukken in de Vlaamse en Waalse gewesten” (Harmel-Commissie), werd het vraagstuk van de zgn. stabilisatie van de taalgrens in België langdurig besproken, mede aan de hand van referaten die door niet-politici vóór het Centrum werden gehouden. Eensgezindheid werd natuurlijk niet bereikt, noch tussen de Vlaamse en Waalse niet-politici, noch onder deze laatsten en de leden van het Centrum, tenzij misschien op het punt van de onbetrouwbaarheid van de officiële taalstatistiek, waarvan de uitslagen niet kunnen worden aangewend om de taalgrens wettelijk te bepalen of om het taalstatuut van de betrokken taalgrensgemeenten te wijzigen.

Van Vlaamse zijde kunnen hier worden vermeld :

- VERROKEN, J. — Hoe zien wij de oplossing van het taalgrensc conflict? *Brussel*, z. j.

- X. [Gewestbond Overmaas van het Davidsfonds] — Wij klagen aan... *Z. pl.* 1950.

Over de verfransing in het gebied van Overmaas.

NASCHRIFT. — Gelet op de steeds groter wordende moeilijkheden die aan de wetenschappelijke informatie worden gesteld, zijn de stellers van het bovenstaande overzicht zo vrij, de lezers dringend om toezending te verzoeken van alle bijdragen over plaats- en persoonsnamenstudie, niet het minst van die welke in plaatselijke of gewestelijke tijdschriften, in dag- en weekbladen, enz. mochten verschijnen.

Adres : Prof. dr. H. J. VAN DE WIJER, directeur van het Instituut voor Naamkunde, E. van Evenstraat 10, Leuven.
